

De Lichtbrenger

voor zoekers naar waarheid

Lucifer[®]

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

De pandemie als
zelfreflectie

*Esoterische
Instructies 3 en 4 van
G. de Purucker*

De relativiteit van
het Absolute

Ubuntu: Ik ben,
omdat wij zijn

Waarom groei
sprongsgewijs
verloopt

Hoe werkelijk zijn
dromen?

Inhoud Lucifer – de Lichtbrenger

43e jaargang | nummer 1 | februari 2021

Licht op ...

De pandemie als zelfreflectie

p. 2

Door de pandemie worden we gedwongen om in de spiegel te kijken: de spiegel van oorzaak en gevolg. Deze spiegel laat ons ongesluierd zien hoe onze huidige manier van leven is en waarom die zo ontstaan is. De vraag is nu: zullen we de consequenties daarvan willen zien? En wat doen we ermee?

Herman C. Vermeulen

Esoterische Instructies 3 en 4 van G. de Purucker

p. 5

Bespreking van deel 3 en 4 van de hernieuwde uitgave van de *Esoteric Teachings* van Gottfried de Purucker.

Barend Voorham

De relativiteit van het Absolute

p. 10

De relativiteit van het Absolute opent een venster op een grootse leer.

Barend Voorham

Ubuntu

Ik ben, omdat wij zijn

p. 14

In mei 2019 hield Joop Smits een lezingenserie over 'Een universele visie op het leven'. Een van de conclusies van die lezingen was: naarmate we de universele eenheid van alle leven meer gaan beseffen, vinden we ook meer innerlijke harmonie. In Afrika vinden we een bijzondere filosofie die, door uit te gaan van de verbondenheid van mensen, deze universele visie belichaamt. De redactie bewerkte de lezing 'Ubuntu – Ik ben, omdat wij zijn' voor publicatie.

Joop Smits

Theosofie in de Natuur

Waarom groei sprongsgewijs verloopt

p. 24

Baby's blijken sprongsgewijs te groeien. Wat veroorzaakt die zogenaamde groeistuipe? De theosofische visie op cycliciteit kan hier een licht op werpen.

Bouke van den Noort

Uw vragen

29

- » Atlantis en de Rāmāyana
- » Hoe werkelijk zijn dromen?
- » Kunnen dieren leren denken?
- » De rol van ons intellect

Licht op ...

De pandemie als zelfreflectie

Door de pandemie worden we gedwongen om in de spiegel te kijken: de spiegel van oorzaak en gevolg. Deze spiegel laat ons ongesluiert zien hoe onze huidige manier van leven is en waarom die zo ontstaan is. Dit is niet de eerste keer dat er een crisis is. Er zijn er al vele: de opwarming van de aarde, vervuiling van de ozonlaag, het CO₂-vraagstuk, enzovoort. Al deze crises dwongen ons in zekere mate onze situatie onder ogen te zien, maar we konden nog wegstijgen. De behoefte om te kijken wat er speelde, was toen nog niet zo sterk. Nu kunnen we er echter niet meer omheen. De vraag is nu: zullen we nu wél de consequentie willen zien, en zo ja wat gaan we ermee doen?

Het karmische spiegelbeeld laat ons zien wat we zijn en hoe we zover gekomen zijn. We zien hoe we ons gemaakt hebben. Dat beeld is leerzaam, mits we objectief in die spiegel kijken en de consequenties trekken uit wat we zien: een jarenlang beleid dat tot deze gevolgen heeft geleid.

We zien ruwweg twee reacties op dit spiegelbeeld: de eerste is dat we zo spoedig mogelijk weer terug willen naar de oude situatie van voor de pandemie; de tweede is dat we moeten kijken naar de structuur die geleid heeft tot deze pijnlijke situatie. Die structuur moeten we zo drastisch mogelijk aanpakken. We moeten naar een nieuwe structuur. We moeten tot een betere manier van samenleven zien te komen. Moeilijke omstandigheden laten zowel de sterke als de zwakke kanten zien van een samenleving. Pandemieën laten de sociale ongelijkheid zien. Bovenal *vergroten* ze die sociale ongelijkheid.

Bestaande structuren zijn moeilijk af te breken of om te buigen, omdat de top van onze samenleving er grote voordelen bij heeft. Maar we zijn niet allemaal zo gehecht aan onze huidige structuur, zeker niet als je tot de onderlaag van het systeem behoort. Dit is de kwetsbare groep, die zijn ongenoegen het duidelijkste tot uiting brengt, zij het vaak in een onhandige en negatieve vorm.

De huidige omstandigheden dwingen ons om de balans op te maken en een aantal zaken in heroverweging te nemen. Tenminste, als we werkelijk van de situatie af willen komen en de oorzaken ervan willen wegnemen — en niet alleen reactief pleisters willen plakken.

Liberaal denken

Vanuit het liberale denken — het vrij willen zijn en ieder zijn vrijheid te laten, vanuit het gedachtebeeld van vrijheid — is er in de afgelopen tientallen jaren een beleid ontwikkeld, dat zich heeft gekenmerkt door een sterke mate van decentralisatie. Verantwoordelijkheden op regeeringsniveau zijn overgedragen aan lagere bestuurlijke lagen, met de gedachte dat deze directer bij de problemen staan en meer maatwerk kunnen leveren. Dus: de directe verantwoordelijkheid meer leggen bij de plaats waar die nodig is. Dat klinkt goed, ware het niet dat er met de overdracht van die verantwoordelijkheid ook vele richtlijnen en budgettaire beperkingen meekwamen. Daardoor kwam er misschien wel wat meer vrijheid, maar in vele gevallen ontbraken de middelen om effectief op te treden.

Het beleid om van centraal gezag naar decentralisatie te gaan werd ook mede ingegeven door kostenbesparing. Het gevolg hiervan was dat bestaande reservecapaciteiten werden verwijderd en de

druk op de overgebleven instanties werd vergroot. In een aantal gevallen was dit misschien wel terecht, maar bij calamiteiten hebben we een sterke behoefte aan die extra capaciteiten.

Het liberale denken is een erg populair gedachtegoed geworden: onbeperkte vrijheid, eigen verantwoordelijkheid, alles in eigen hand hebben, alles zelf regelen. Het is een ideaalbeeld geworden. Vanuit de basisprincipes van de Theosofie is vrije wil een essentieel principe. Er is vrije wil op elk niveau, maar wel in dezelfde mate als waarin een wezen zich heeft ontwikkeld. Anders gezegd: de vrije wil is net zo beperkt als het bewustzijn van het desbetreffende wezen beperkt is. Daarmee hangt de wet van karma als een tweelingprincipe samen. Er is geen vrijheid zonder een overeenkomstige verantwoordelijkheid. Dit is iets wat maar al te graag over het hoofd wordt gezien.

Centraal gezag versus decentraal gezag

Het veelgehoorde bezwaar tegen een samenleving die gebaseerd is op centraal gezag, is dat zo'n samenleving vanuit de top bestuurd wordt. Daar wordt bepaald wat het beste is. De geschiedenis heeft ons zowel positieve als negatieve voorbeelden hiervan laten zien. Het algemene onderscheid hiertussen is in welke mate het centrale gezag onzelfzuchtig is. Decentraal kan dat heel gemakkelijk leiden tot afgescheiden gedrag; men voelt zich dan niet verbonden met het geheel.

Centraal en decentraal gestuurde samenlevingen kennen vele kanten. Laten we ze eens nader bekijken. Ten aanzien van centraal en decentraal geleide systemen is het niet eens zozeer de vraag welke de beste keuze is. We moeten het model van leidinggeven veel gedetailleerder bekijken. Het is niet het een of het ander. Leidinggeven vereist een betrokkenheid bij het gehele systeem, bij de gehele maatschappij. Een centrale top die de onderlaag aan zijn lot overlaat en alleen wat middelen ter beschikking stelt, zal geen bloeiende samenleving kunnen verwachten. En een onderlaag die zich heeft losgemaakt van zijn top, op het ophouden van de hand na, zal ook geen krachtige samenleving geven.

Als we uitgaan van de combinatie van vrijheid en verantwoordelijkheid, zullen alle lagen in de samenleving hun vrijheid en de bijbehorende verantwoordelijkheid moeten dragen. Dit geldt voor de top en alle sub-topjes die daaruit voortkomen, tot aan de onderste laag. Al die sub-topjes hebben ook een verantwoordelijkheid ten opzichte van de top.

Verantwoordelijkheid, empathie en geweten kan men trainen

De hierboven genoemde structuur is een hiërarchische structuur, ofwel een getrappt systeem, waarbij alle lagen verantwoordelijk zijn voor het invullen van het beleid. Door het gehele systeem heen is er sprake van binding, empathie, medeverantwoordelijkheid. Dat is van wezenlijk belang.

Een top die geen contact onderhoudt met de onderste laag, weet niet wat er in het gehele systeem leeft. Die top heeft zijn informatie alleen verkregen van de direct onder hen staande verantwoordelijken, die deze op hun beurt hebben verkregen van de direct onder hen liggende laag, enzovoort. Zelfs als de onder de top liggende verantwoordelijke met de beste bedoelingen zijn visie geeft op de dingen waar hij of zij verantwoordelijk voor is, heeft de top toch een eenzijdig beeld van het geheel. Het is noodzakelijk dat op geregelde tijden de hoogst verantwoordelijke zo direct mogelijk contact heeft met de onderste laag, zodat hij zelf de waarde van de informatie die hem bereikt, kan toetsen.

Het was zeer verhelderend te horen hoe de Rotterdamse burgemeester in zijn nieuwe ambtsperiode regelmatig gesprekken voert met mensen in de achterstandswijken van zijn stad. Zij kunnen in hun eigen woorden hun ongenoegen uiten. Voorwaarde is dan wel, dat ze ook moeten komen met een oplossing. De samenleving is dan als een leerschool: een praktische training in empathie en (mede) verantwoordelijkheid. Hopelijk kan op deze wijze het geweten, de wijze lessen uit voorgaande incarnaties, verder gevoed en getraind worden.

De samenleving als levensschool

Training en scholing zijn in de Theosofie kerngedachten: zonder deze is geen snelle vooruitgang mogelijk.

In dat licht gezien, zullen we misdragingen niet direct beantwoorden met gevangenisstraffen. Die helpen niet, en creëren weer nieuwe klanten voor de sociale diensten. Verplichte training en her- of bijscholing helpen wel bij het ontwikkelen van verantwoordelijkheid en sociale inzichten. Als mensen die zich hebben misdragen zo'n training volgen, ligt er voor hen ook een betere positie in het verschiep. Als je in staat bent de meest fantastische excuses te bedenken als je voor de rechter staat, waar een grote creativiteit uit blijkt, dan kan deze creativiteit ook omgevormd worden voor het nut van de maatschappij. Voor de duidelijkheid: uit het bovenstaande blijkt zonneklaar dat de Theosofie consequenties verbindt aan verkeerd gedrag, maar wel op een constructieve manier. We moeten mensen helpen zich te ontwikkelen. In volgende levens moeten we weer met elkaar samenwerken. We kunnen beter nu de zwakheden proberen op te lossen.

De hierboven geschetste samenleving moet draaien op mededogen, empathie en medemenselijkheid. Deze drie kernbegrippen staan haaks op protocollen en procedures, die van mensen koude robots maken. Dit gebeurt vooral als er geen direct contact meer is, als er geen directe terugkoppeling meer is tussen het beleid en de gevolgen daarvan. Dit geldt nog sterker als er gebruik wordt gemaakt van kunstmatige intelligentie (AI), die wordt losgelaten op databases die enorm gekleurd zijn, omdat ze zijn opgebouwd vanuit sterke vooroordelen. Daardoor gaan gerechtigheid en rechtvaardigheid volkomen verloren.

U zou misschien de indruk kunnen krijgen dat in het hierboven geschetste hiërarchische systeem de democratie volledig overboord is gegooid. Dat is niet zo. Democratie is een goed systeem om de top en de werkvloer met elkaar in contact te houden en bij alle lagen consensus voor het beleid op te bouwen.

Staat een hiërarchisch systeem op gespannen voet met democratie?

Mits juist ingevuld, is democratie nu het meest geschikte systeem om het contact tussen top en bodem goed te laten functioneren. Degene met de meest universele visie is in staat iedereen in harmonie met het geheel te brengen, en weet hoe een land of onderdeel daarvan moet functioneren. Een democratie biedt de mogelijkheid de wijzere van het land tevoorschijn te laten treden om het land te leiden. Alleen moeten er dan wel een paar verkeerd ingegroeide gewoonten worden weggewerkt, die de democratie geweld aandoen.

Een volksvertegenwoordiger moet een volksvertegenwoordiger zijn. Hij moet niet alleen maar partijpolitiek bedrijven. Een regering is een regering van het gehele volk en moet dus boven alle politieke partijen staan. De uitdaging is steeds te regeren met een *open mind*, met in achtneming van de basisprincipes. En daar bedoelen we bijvoorbeeld mee: volgens de geest van onze Grondwet en de Universele Wetten van de Mens. Er moet niet geregeerd worden volgens de letter van de wet.

Leren we van deze pandemie? De tijd zal het ons leren.

Bedenk dat verandering met pijn gepaard gaat. Veel middelen staan ons ter beschikking. Waarom zouden we die niet gebruiken voor een wezenlijke reformatie, om andere structuren op te bouwen, zodat we niet meer zo ontvankelijk zijn voor allerlei mogelijke virussen. We kunnen daadkrachtige stappen zetten om een echt harmonieuze samenleving op te bouwen, waarin we niet alleen reactief maar vooral proactief werken.

Herman C. Vermeulen

Esoterische Instructies 3 en 4 van G. de Purucker

In de vorige *Lucifer* bespraken we deel 1 en 2 van de *Esoteric Teachings* van Gottfried de Purucker (GdeP). Er is een hernieuwde uitgave van deze twaalfdelige serie, die exact de originele versie volgt die geaccordeerd is door Gottfried de Purucker zelf. In deze *Lucifer* bespreken we deel 3 en 4.

Kerngedachten

- » We raden sterk aan de studie van deze Instructies te starten met deel 1 en 2.
- » Deel 3 gaat over diepgaande onderwerpen als Ruimte, het Absolute, Tijd en Duur, Werkelijkheid en Illusie.
- » In deel 4 daalt G. de Purucker als het ware af naar het gemanifesteerde gebied. Het behandelt de geboorte van sterrenstelsels, het Universele Zonnestelsel en onze zon en zijn planeten.
- » Ook geeft hij uitleg over de zodiak, het Aurisch Ei en cycli. Hij ruimt daarbij allerlei misverstanden uit de weg.

In deel 1 en 2 van de *Esoteric Teachings* wordt de nadruk gelegd op het ontwikkelen van een bepaalde mentaliteit. Dat is niet zonder reden. Als je naar wijsheid zoekt uit nieuwsgierigheid of om er zelf beter van te worden, dan is de studie van de Esoterische Wijsbegeerte feitelijk zinloos. We raden het dus sterk af deel 3 en 4 te lezen als je deel 1 en 2 van de *Esoteric Teachings* nog niet gelezen hebt. Waarom doen we dat? Niet alleen omdat het zinloos is, het is ook gevaarlijk. Want alleen als je de juiste onzelfzuchtige houding hebt, kun je de diepgaande leringen begrijpen. Slechts dan voorkom je degeneratie van de leer en zal je die nooit aanwenden voor je eigen voordeel, wat jezelf en anderen een hoop ellende zal besparen.

Metafysisch en universeel

De leringen die in deel 3, *Space and the Doctrine of Māyā*, worden besproken, zijn waarschijnlijk het meest metafysisch en universeel van de gehele serie. Het gaat over diepgaande

onderwerpen zoals Ruimte, het Absolute, Tijd en Duur, Werkelijkheid en Illusie.

De eerste bladzijden van deel 3 geven zoveel gedachten, dat je er dagen, ja maanden over kunt nadenken, omdat ze de essentie van het Leven, van het Zijn trachten te duiden.

Ruimte, zo legt GdeP uit, is niet de bevatter (*container*) van andere dingen, maar elke ruimte is substantieel en is een essentieel wezen. Dat geeft meteen een heel ander perspectief. Als deze gedachte je onbekend is, is ze misschien moeilijk te begrijpen, maar als je er wat langer over nadenkt, blijkt deze leer veel logischer te zijn dan de gangbare opvatting dat de ruimte leeg is. Elke ruimte is een wezen, is dus levend.

Verder moet je een duidelijk onderscheid maken tussen *een* ruimte en Ruimte. Een ruimte – zoals bijvoorbeeld die van ons zonnestelsel, of van de melkweg, ja, zelfs van een samenstel van talloze miljoenen melkwegstelsels, hoe uitgestrekt ze ook mag zijn – is niet de Ruimte *per se*.

Ruimte is de grenzenloze uitgestrektheid van het Zijnde, dat in alle eeuwigheden heeft bestaan en zal bestaan. In die grenzenloze Ruimte bevinden zich de ruimten van de oneindige scharen van levende wezens, van universa, hoe groot of hoe klein die ook mogen zijn. Daarom spreekt GdeP ook over de ruimten der Ruimte.

Volheid en Leegte

De grenzenloze Ruimte wordt in de verschillende tradities met verschillende namen aangeduid: de Ondoorgrondelijke Afgrond, de Grote Diepte of Grote Zee, Eindeloze Diepte. In het Mahāyāna Buddhisme wordt ruimte met de volgende termen aangeduid: het minder bekende begrip Alaya (er is een betekenisverschil tussen Alaya en Ālaya, zie voor de uitleg de voetnoot op blz. 94) en het veel bekender begrip Śūnyatā, de leegte. GdeP gaat uitgebreid op zowel de Ruimte als Volheid en als Leegte in, zodat je een steeds helderder en breder beeld krijgt van wat Ruimte feitelijk is. Elke ruimte is in die zin leeg, dat de hoogste, spiritueel-godelijke aspecten ervan simpelweg ons voorstellingsvermogen te boven gaan. Het is vormloos *voor ons*. Maar dat is niet de leegte die we *menen* te zien als we in het universum kijken. Dat is een *schijnbare* leegte. We hebben de zintuigen (nog) niet om de volheid aan werelden, universa, levende wezens waar te nemen, omdat die werelden zich op een ander gebied dan onze zintuiglijke wereld bevinden. Er is echter geen plek in de uitgestrektheid van de Ruimte waarin geen sprake is van leven.

Het concept van Leegte en Volheid vullen elkaar prachtig aan, waarbij de idee van Śūnyatā de spirituele kant weer geeft en de idee van Volheid voortkomt uit het perspectief van de manifestatie.

Parabrahman en Mūlaprakriti

De grenzenloze Ruimte kun je ook aanduiden met de term *Parabrahman*, een Sanskrit-woord dat letterlijk ‘voorbij Brahman’ betekent. Brahman is de hoogste godheid, het meest spirituele *van ons* universum. ‘Para’ betekent ‘voorbij’. Dus Parabrahman betekent voorbij de hoogste godheid, ofwel voorbij de horizon van ons bewustzijn. Parabrahman is dan ook geen wezen, geen entiteit. Parabrahman is de grenzenloze, onbegrensde, beginloze, eindeloze, tijdloze, onsterfelijke Ruimte, innerlijke Ruimte en ook uiterlijke. Kortom, het is het Al (blz. 80).

Nu wordt in de geschriften van een van de oudste Indiase filosofische scholen, de Advaita Vedānta, gezegd dat Parabrahman een kosmische sluier heeft: *Mūlaprakriti*. *Mūla* betekent ‘wortel’ en *prakriti* is ‘natuur’. Mūlaprakriti

betekent daarom de wortelnatuur, de oorspronkelijke natuur. Elk universum is in zijn essentie zowel Parabrahman als Mūlaprakriti.

De principiële – dus overal opgaande gedachte – hierachter is dat elke ruimte, elk universum, een hoogste ontwikkelde geestzijde of energiezijde heeft. Deze geestzijde wordt vormgegeven door wezens die zeer ver op de ladder van evolutie gevorderd zijn. De tegenovergestelde zijde bestaat uit wezens die nog nauwelijks ontwikkeld zijn en dus de stofzijde van dat gebied vertegenwoordigen. Elke ruimte bestaat dus uit een samenwerking van bewustzijnen die in verschillende stadia van ontwikkeling verkeren. Alles is bewustzijn. Het leven of de geest zou je de Parabrahman-kant kunnen noemen, de voertuiglijke kant is de zijde van Mūlaprakriti. Je kunt die twee echter niet van elkaar scheiden, omdat ze in essentie EEN zijn; allebei zijn ze uitdrukking van het ENE.

Absoluten

Ruimte en grenzenloosheid worden vaak in verband gebracht met het Absolute. Ook onder theosofen bestaat over deze laatste term verwarring. Er zijn theosofen die beweerd hebben dat GdeP in zijn uitleg afweek van wat H.P. Blavatsky met deze term bedoeld heeft. In dit deel van de *Teachings* legt GdeP helder uit wat het Absolute is, dat er veel Absoluten zijn en dat zijn interpretatie geenszins afwijkt van die van zijn grote voorganger H.P.B.

In het gangbare gebruik wordt met ‘absoluut’ volkomen of totaal bedoeld. Absoluut komt van het Latijnse *absolutum*, dat ‘bevrijd’ of ‘losgemaakt’ betekent. Dat is precies dezelfde betekenis als de Sanskrit-woorden *moksha* of *mukti*. Die bevrijding heeft betrekking op de lagere elementen van de hiërarchie, die geen aantrekking meer op je uitoefenen. Gezien vanuit het grenzenloze is die bevrijding echter relatief, want er zijn immers talloze hiërarchieën en er zijn hiërarchieën binnen hiërarchieën. Het klinkt daarom misschien in eerste instantie vreemd, maar ‘absoluut’ is een relatieve term.

Het Absolute is de top, zowel het begin als het sluitstuk van een hiërarchie, van een hiërarchisch universum. Je zou het de Eén kunnen noemen, het kosmische startpunt of de wortel van enige hiërarchie, waaruit de *Twee* en vervolgens de *Drie* voortkomt. Het is niet het Grenzenloze, want dat is de mystieke *Nul* (blz. 76-77). Er zijn dus vele Absoluten, vele Enen, maar geen van die Absoluten is grenzenloos, want een wezen met een begin, hoe groots ook, is als wezen eindig en staat in relatie met andere wezens en is dus relatief.

Māyā

Natuurlijk mag in deel 3 het begrip *māyā* of illusie niet ontbreken. Wie iets wil begrijpen van de Ruimte, en van de zich manifesterende universa in die Ruimte, van de volheid ervan, moet stilstaan bij de aard van die manifestaties. Welnu, al die manifestaties zijn tijdelijk. Ze hebben een relatief begin en bijgevolg een relatief eind. Daarom zijn ze als zodanig geen eeuwige werkelijkheid, en dus illusoïr. Met *māyā* wordt dus niet bedoeld dat die universa niet bestaan. Dat zou een totaal verkeerde voorstelling van zaken zijn. Er wordt mee bedoeld dat wezens niet in staat zijn de achterliggende werkelijkheid, de top of de wortel van een manifestatie waar te nemen. Ze zien alleen de tijdelijke veranderlijke kant ervan en leven daarom in de beperking. Dat is het idee van *māyā*. Wanneer enig wezen alleen de voorbijgaande schaduw waarneemt, en zich daarmee vereenzelvigd, leeft hij in een illusoïre wereld. In de laatste hoofdstukken van deel 3 staat GdeP stil bij de uiterst subtiële gedachten die de verschillende Indiase scholen hebben ten aanzien van *māyā*.

Levend Universum

In deel 4 van de *Esoteric Teachings, Galaxies and Solar Systems: Their Genesis, Structure and Destiny*, daalt GdeP als het ware meer af naar het gemanifesteerde gebied, hoewel hij zich aanvankelijk ophoudt in sferen die voor ons haast onbereikbaar ver en groots zijn. Hij behandelt eerst *galaxies*, ofwel sterrenstelsels. Vervolgens zoomt hij verder in op het Universele Zonnestelsel – dat in de Cosmische Hiërarchie boven ons ‘gewone’ zonnestelsel staat – en dan ‘daalt’ hij verder af naar onze zon en de planeten.

Maar voordat hij dat doet, staat hij stil bij de principiële gedachte dat het universum – elk universum – een levend geheel is waarin onophoudelijk een uitwisseling, een interactie, plaatsvindt tussen allerlei krachten, bewustzijn, levens, en die interactie houdt nooit op.

Elk universum wordt geboren, kent zijn groei, zijn ouderdom en sterft ten slotte. In de beeldspraak van het Oosten wordt dat de Dagen en Nachten van Brahmā genoemd. De metafoor van de in- en uitademing geeft het proces ook prachtig weer. Als er dag is, is er manifestatie, is er leven. En bij een nacht van Brahmā is er rust. We noemen dat dood, maar dood in die zin betekent niet de afwezigheid van leven, maar een toestand van passiviteit of rust waarin het leven dan verkeert.

De geboorte van een universum

Het principe van cycliciteit, uitgedrukt in het beeld van

de afwisselende nachten en dagen van Brahmā, betekent logischerwijs dat als een universum geboren wordt, dit nooit voor de eerste keer is. Dit is een essentiële gedachte die je steeds in acht moet nemen als je nadenkt over het geboorteproces van een universum — hoe groot dat universum ook mag zijn.

Een tweede gedachte is dat een universum altijd veel meer is dan wat wij, vanuit ons beperkte bewustzijn, onze positie op onze planeet de aarde, ervan waarnemen. Een universum is samengesteld, heeft zeven (of tien) ‘afdelingen’, werelden of sferen, die elk weer kunnen worden onderverdeeld in zeven (of tien) sub-werelden.

Een tot aanzijn komend universum, aangetrokken tot andere universa – en dat kunnen melkwegstelsels, sterren of planeten zijn – breekt vanuit de rustperiode door op een karmische plek in de Ruimte. Er ontstaat een punt. Dit Gouden Punt wordt in het Sanskrit *Hiranyagarbha* genoemd. Het is een punt in de meest etherische wereld van de hiërarchie, het universum dat geboren gaat worden. De stroom van leven gaat na vele aeonen naar een lager liggend gebied. Dat vindt plaats via een laya-centrum, een ‘verdwijnpunt’, dat vanuit een ander perspectief beschouwd natuurlijk ook een ‘verschijnpunt’ is, waarlangs het leven naar een ander kosmisch gebied afdaalt. Zo wordt een universum gevormd. Feitelijk verschilt de geboorte van een mens niet met die van een melkweg of zonnestelsel, zij het dat de details verschillen.

GdeP staat uitgebreid stil bij het vormen van een planeet, of beter gezegd: een planeetketen, want elke planeet is een hechte vereniging van zeven (of twaalf) bollen of centra. Een bol is een eenheid binnen het gehele samenstel van een planeetketen. Met een wiskundige term zou je het een subset kunnen noemen van een kosmisch gebied. De bol waarop wij leven is dus een onderdeel van een planeetketen. Het is de meest stoffelijke bol. De andere bollen zijn voor ons onzichtbaar.

In de laatste fase van een geboorteproces gaat het universum in wording door de komeetfase. Zowel een zon als een planeet gaat door die fase. Tijdens deze reis verzamelt het kosmische wezen alle oude bouwstenen die het nodig heeft om zijn voertuig mee samen te stellen, precies zoals een menskind alle levensatomen weer moet verzamelen, om zijn voertuig mee op te bouwen.

Uiteindelijk zal de komeet in het geval die een planeet wordt, aangetrokken worden door verschillende zonnen en ook planeten, tot hij zijn relatief vaste plek vindt bij de zon waar hij karmisch gezien bij hoort. Is er sprake van een zon in wording, dan zal de komeet, reizend door de

melkweg, aangetrokken en afgestoten door andere zonnen, precies de juiste plek vinden waar hij zich verder kan ontwikkelen tot een schitterende zon. Daarbij speelt de magnetische werking van de twaalf tekens van de zodiak een uiterst belangrijke rol.

De zodiak

In deel 4 wordt eveneens uitgebreid stilgestaan bij de zodiak, de dierenriem, waarover in exoterische boeken zoveel halve waarheden en pertinente onzin wordt verteld. De zodiak is een cluster van twaalf fohatische (betreft cosmische, vitale energie) brandpunten, voorgesteld door een combinatie van sterren die karmisch gezien bij elkaar horen. Hij bevat twaalf verschillende, van elkaar te onderscheiden, karakteristieken, die elk hun eigen fohatisch magnetisme hebben. Deze twaalf fohatische brandpunten projecteren zich op de aarde als de twaalf huizen.

GdeP legt uit hoe die twaalfpolige krachten van de zodiak op aarde gestalte krijgen, hun invloed uitoefenen op allerlei spirituele, psychologische en zelfs materiële processen. Elke bol van de planeetketen wordt gedomineerd door één van die krachten uit de zodiak, maar dat betekent niet dat de overige elf niet werkzaam zijn.

De leer is gecompliceerd, omdat alles met elkaar samenhangt en alles door en in elkaar werkt. Maar slechts het weinige dat wij wellicht ervan begrijpen, geeft al een geweldig inspirerend beeld van de samenwerking van talloze levende wezens.

Aurisch Ei

In deel 4 wordt ook een hoofdstuk gewijd aan het Aurisch Ei. Voor zover ik weet wordt nergens in de theosofische literatuur zo uitgebreid en helder hierover geschreven.

Het Aurisch Ei wordt wel verward met de aura, maar GdeP merkt op dat de aura in feite niets anders is dan het laagste, bij de fysieke mens horende deel van het Aurisch Ei. Dat Aurisch Ei echter omspant de gehele constitutie van de mens, van zijn goddelijk deel – Ātman – tot het fysieke lichaam. Zoals de naam al zegt, heeft het de vorm van een ei. De aura, het laagste deel ervan, kan door sommige, sensitieve mensen worden waargenomen.

Elk wezen heeft zijn eigen Aurisch Ei van overeenkomstige kwaliteiten: planeten, zonnen, mensen. Ook hier is een hiërarchische structuur te onderkennen, ofwel er is sprake van Aurische Eieren binnen Aurische Eieren.

Elk Aurisch Ei is opgebouwd uit zeven karakteristieken. Door middel van resonantie kunnen wezens daarom met elkaar communiceren, mits er sprake is van overeenkom-

Een komeet is een embryonale planeet, een planeet in wording. Er bestaan ook solaire kometen, die de voorfase zijn van een zonnestelsel. Op de foto zien we de komeet van Halley.

stige karakteristieken. Dus als mensen de karakteristieken ontwikkelen die verder ontwikkelde wezens al ontwikkeld hebben, kunnen zij met die verder ontwikkelde wezens in contact treden. Is dat geen inspirerende gedachte!

Cycli

In deze *Teachings* kan het onderwerp cycli niet ontbreken, omdat het een van de belangrijkste leringen is in het gehele veld van de Esoterische Wijsbegeerte. Cycli laten zien hoe de levensenergieën in het Universum in regelmatige, ritmische processen stromen. In veel theosofische literatuur vind je de wetmatigheden van cycli terug, voor zover die tenminste bekend zijn, maar wat GdeP in dit hoofdstuk benadrukt, is de *oorzakelijke* kant van cycli. "... eigenlijk is elk wezen en ding dat bestaat in de Universele Natuur", zo zegt hij, "hoog of laag of tussenliggend, een uitdrukking van een cyclus, een ritmische pulsatie in de Natuur" (blz. 101-102).

Er zijn ontzettend veel wezens, die alle in elkaar zijn vermengd en bestaan dankzij en door elkaar. Bijgevolg zijn er ontzettend veel cycli en ook cycli binnen cycli. Wie al deze cycli overziet, moet een wijs mens zijn.

In dit hoofdstuk behandelt GdeP de verschillende fasen en sub-fasen en sub-sub-fasen in de menselijke evolutie. Hij verwijst naar kosmische cycli die voor ons mensen niet te overziene lange tijdsperiodes bestrijken. Uiterst verhelderend is ook zijn uitleg van de vier *Yuga's*, de vier tijdperken van de Hindu's.

Luister naar de Leraar

Uiteraard doen we beide deeltjes veel te kort met deze bespreking. Er worden zoveel meer leringen gegeven; er

wordt zoveel dieper op de leer ingegaan. Wie deze deeltjes bestudeert, zal dat snel bemerken.

We willen nog wel, tot slot, één advies geven voor het lezen of bestuderen van deze esoterische leringen. En als we het woord ‘bestuderen’ gebruiken, denk dan niet aan een intellectuele verwerking van de gedachten en die vormen in schema’s of rijtjes. Denk evenmin aan het uit je hoofd leren van Sanskrit-termen. Zeker, elk deel heeft een uitgebreide index, waarin je een bepaald begrip kunt opzoeken. Deze boekjes zijn dan ook goed als naslagwerk te gebruiken. Maar als je ze alleen zo benut, zal dat jammer zijn en ga je voorbij aan de essentie ervan.

Wat bij elk deel van de *Esoteric Teachings* opvalt, is wat je de *praat-stijl* van GdeP kunt noemen. We hebben hier niet zozeer met een *auteur* te doen, maar met een *spreker*, die zich richt tot zijn publiek, zijn leerlingen, die, als het goed is, zich in een bepaalde toon hebben gestemd, de mentale houding hebben aangenomen die in de deeltjes 1 en 2 zo uitvoerig wordt beschreven. Daardoor resoneren ze op de leringen die de Leraar hun *vertelt*. De leringen *lijken* soms abstract, technisch en ver van ons dagelijks leven te staan, bijvoorbeeld als het gaat over het kosmische leven. Maar gezien vanuit de derde van de drie grondstellingen van de Theosofia – zo boven, zo beneden – is er geen theosofische lering die we niet kunnen vertalen naar ons leven in het hier en nu. Laten we dus proberen te *luisteren* naar de Leraar. GdeP werd door zijn leerlingen met ‘Professor’ aangesproken. Wij denken misschien bij dat woord aan een hoogleraar op een universiteit, maar je kunt het ook vertalen als *Leraar*. Als je de boekjes met je hart leest, hoor je de Leraar praten. Dan word je meegenomen naar het hoogste deel van jezelf, benader je de leer van binnenuit en zie je de implicaties ervan in je eigen leven. Want laten we niet vergeten, dat deze verheven leringen alleen waarde hebben als we ze in ons dagelijks leven weten toe te passen, ja, als we de leringen worden.

De relativiteit van het Absolute

In aansluiting op het vorige artikel in dit nummer willen we nog iets langer stilstaan bij het ABSOLUTE. Niet alleen omdat Gottfried de Purucker op zijn uitleg van dit begrip nogal wat kritiek heeft gekregen, maar vooral omdat een juist inzicht hierin het theosofische gedachtegoed duidelijk maakt. Het tegenovergestelde is natuurlijk ook waar: een verkeerd begrip leidt tot een verkeerde uitleg van de Theosofia en legt daarmee de kiem voor degeneratie.

Moksha

Het woord 'absoluut' is een bijvoeglijk naamwoord. Het komt van het Latijn: *ab* betekent 'weg', en *solvere* heeft de betekenis van 'oplossen', 'losmaken', 'bevrijden'. Dus 'absoluut' betekent 'bevrijd', 'losgemaakt' of 'opgelost'. Het Absolute (een zelfstandig naamwoord) heeft echter in de filosofie een andere betekenis gekregen. Hieronder gaan we daar verder op in.

In het Sanskrit zijn er drie woorden die hetzelfde betekenen als 'absoluut' in zijn oorspronkelijke betekenis: *Moksha*, *Mukti* en *Nirvāna*. De eerste twee woorden kom je veelvuldig tegen in de hinduïstische heilige geschriften; *Nirvāna* wordt vooral in het Buddhisme gebruikt. Alle drie de woorden betekenen 'bevrijd' of 'losgemaakt'.

Bij het overdenken van deze woorden doemt de vraag op: waarvan ben je bevrijd of waarvan ben je losgemaakt? Je wordt bevrijd van de lagere elementen. Die elementen vloeien voort uit

de top van de hiërarchie of de kosmos waar je deel van uitmaakt. Die top wordt ook wel het Ene genoemd, omdat alle verschillen er zijn opgelost. Er is geen differentiatie. Met evenveel recht kun je die top het Absolute noemen, dat immers 'opgelost zijn' betekent.

Als je de status van het Absolute bereikt, word je bevrijd van de kringloop van het materiële bestaan, het wentelend wiel van leven en dood. Alle lagere elementen die je vasthouden in de illusie heb je achter je gelaten. Je moet dat echter niet opvatten in de zin dat je dan *voor eens en altijd* bevrijd bent, dat er in alle eeuwigheden geen veranderingen meer zullen optreden, nee, je bent bevrijd voor de specifieke hiërarchie, waar je deel van uitmaakt.

Als je je identificeert met de lagere elementen, verlies je het inzicht in wie je *werkelijk* bent en waar je vandaan komt. Je leeft in een zelfgemaakte illusoire wereld, die de werkelijkheid

Kerngedachten

» 'Absoluut' betekent 'bevrijd', 'losgemaakt' of 'opgelost'. Het woord heeft echter in de westerse filosofie een andere betekenis gekregen.

» In het Sanskrit betekenen Moksha, Mukti en Nirvāna hetzelfde als 'absoluut' in zijn oorspronkelijke betekenis.

» Er zijn vele Absoluten. Elk Absolute is het startpunt, de top en het doel van een hiërarchie.

» Het Absolute is ook relatief, omdat het zelf aan groei onderhevig is.

niet weergeeft. Daarvan word je bevrijd. Je hebt de illusoire kant ervan doorzien en je ervan losgemaakt. De lagere elementen zijn ‘uitgeblazen’, wat de letterlijke betekenis van Nirvāna is, en je hebt je bewust verenigd met de top van de hiërarchie.

Nu kun je je afvragen of je een definitief eindpunt hebt bereikt. Heb je de top van het Al bereikt? Is er een grens in het Universum? De Theosofia stelt dat dit nooit het geval kan zijn. Moksha of Nirvāna zijn dan ook relatieve begrippen. Er moeten daarom ook vele Absoluten zijn.

Vele Absoluten

Zoals in de bespreking van *Esoteric Teachings* deel 3 in dit nummer naar voren is gekomen, zijn er volgens Gottfried de Purucker inderdaad vele Absoluten. Elk Absolute is het startpunt, de wortel, de kiem van een hiërarchie. Het is de wortel van de metaforische boom die in de hemel geworteld is. Het is het begin- en eindpunt van de evolutie van talloze scharen van monaden, die vanuit die top emaneren, hun ervaringen opdoen, zich ontwikkelen – dat wil zeggen vermogens en krachten *uit zichzelf* halen – en vervolgens verrijkt door de opgedane lessen weer terugkeren naar de top, naar het Absolute, waarin ze geworteld zijn.

Er zijn daarom vele Absoluten, vele Enen, omdat in de Grenzenloze Ruimte er logischerwijs geen eindpunten zijn, geen grenzen zijn. Er zijn dus ontelbare hiërarchieën met elk haar Absolute. Daarom is het Absolute *relatief*, want het staat altijd in *relatie* tot andere Absoluten.

Neem onze Zon als voorbeeld. De Zon – en dan bedoelen we de goddelijk-geestelijke entiteit die achter of in de voor ons zichtbare zon werkt – is het absolute begin- en eindpunt van de scharen van monaden die uit de Zon emaneren en die er uiteindelijk weer naar terugvloeien. Zij vormen en bevolken het zonnestelsel. Maar boven, of nog meer innerlijk, dan onze Hiërarch, onze Zon, ons Absolute, is er een nog goddelijker en nog universeler wezen, dat in de Theosofia een *Rāja-zon* wordt genoemd, een Koningszon, die dus nog verder ontwikkeld is, een nog grootsere en goddelijker bewustzijn heeft dan onze Zon. En daarachter of daarboven staat een nog grootsere entiteit en dit tot in het oneindige.

Het Absolute is ook relatief, omdat het zelf aan groei onderhevig is. Er is een opmerking van De Purucker die tamelijk veel verbazing en ook afkeuring heeft gewekt, waarin hij zegt dat elk Absolute ooit een mens is geweest.⁽¹⁾ Maar als je de gedachte begrijpt van de relativiteit van elk absoluut beginpunt, is het niet meer dan logisch. Want

ook een ‘Absolute’ is niet altijd geweest wat het nu is, zomin als dat het altijd blijft wat het nu is. In dat opzicht is ook een mens een Absolute. Hij is de top, het Ene, de Kosmos, waarin talloze scharen van andere monaden leven, zich bewegen en zijn, om een uitspraak van de apostel Paulus te parafraseren (*Handelingen* 17:28), een uitspraak die ook zeer geliefd bij G. de Purucker was. Precies zoals de triljarden wezens – cellen, moleculen, atomen – in ons leven, zich bewegen en zijn, zo leven wij als een integrerend onderdeel in het Absolute dat de Zon *voor ons* is.

Maar is dat Absolute een eindpunt? Is er niets meer dan dat? Houdt daar onze groei op? Natuurlijk niet. Er is altijd meer, nog meer innerlijk, nog dieper. Dan komen we op het Absolute van de Rāja-zon, of het Absolute van de uit miljarden zonnen bestaande Melkweg. Is dat dan de grens? Nee, er zijn geen grenzen. Er is altijd meer en verder en grootser.

Het Absolute in de westerse filosofie

In de westerse filosofie heeft het begrip het Absolute een betekenis gekregen die niet alleen afbreuk doet aan de etymologische betekenis van het woord, maar ook in zichzelf onlogisch is. Met het Absolute wordt verwezen naar een Zijn dat alle beperkingen overstijgt. Het zou de (goddelijke) grond zijn van alles wat bestaat. Bij Nicolaus Cusanus (15e eeuw) krijgt de term de betekenis die het vandaag de dag nog steeds heeft: datgene wat door zichzelf bepaald, in zichzelf volledig is.⁽²⁾ Sommige filosofen beschouwden het Absolute daarom als een onpersoonlijke abstractie, als het Al.

Het is ook in deze betekenis dat H.P. Blavatsky het woord in enkele gevallen gebruikt. Zo schrijft ze in de proloog van *De Geheime Leer*, als ze het onpersoonlijke karakter van Parabrahman uitlegt:

Omdat er noch twee ONEINDIGHEDEN noch twee ABSOLUTEN kunnen zijn in een Universum dat wordt verondersteld Grenzenloos te zijn ...⁽³⁾

Bij de uitleg van de eerste Grondstelling over het Grenzenloze Beginsel schrijft ze:

Het ABSOLUTE; het *Parabrahman* van de Vedantaleer of de ene Werkelijkheid, SAT, dat zoals Hegel zegt, zowel het Absolute Zijn als Niet-Zijn is.⁽⁴⁾

Duidelijk is dat ze aansluit bij Hegel en andere westerse

filosofen. Om zichzelf enigszins duidelijk te maken, gebruikte ze de taal die gangbaar was in de westerse filosofie. Maar dat zij wist dat het toepassen van dit woord in deze betekenis feitelijk onjuist is, blijkt goed uit haar *Theosophical Glossary*.

Bij het woord Absoluutheid (*Absoluteness*) schrijft ze:

Wanneer het wordt toegepast op het UNIVERSELE BEGINSEL, duidt het een abstract zelfstandig naamwoord aan, dat correcter en logischer is dan het bijvoeglijk naamwoord 'absoluut' toe te passen op datgene wat geen eigenschappen of beperkingen heeft, en ook geen enkele kan hebben.⁽⁵⁾

Ofwel, zodra je het hebt over onpersoonlijke, abstracte begrippen zoals grenzenloosheid, oneindigheid of Ruimte, dan kun je die beter *niet* aanduiden met het bijvoeglijk naamwoord absoluut.

Dat ze het Absolute relatief opvatte, blijkt ook heel duidelijk uit *The Secret Doctrine Commentaries*, een verslag van H.P. Blavatsky met haar leerlingen. Het onderwerp waarover gesproken wordt is *absoluut niet-zijn en absolute niet-manifestatie*.

Ik verwijs naar het absolute niet-zijn vanuit het standpunt van ons eindige en relatieve intellect. Dit is wat ik doe, maar dit is helemaal niet wat het zou zijn, omdat dat wat voor ons absoluutheid is, misschien, als je op het hogere gebied komt, voor degenen op het hogere gebied iets relatiefs zal zijn.⁽⁶⁾

Pas op voor degeneratie

Nu kun je tegenwerpen dat het gebruik van een woord niet zo belangrijk is, als het idee maar overkomt. Dat moge zo zijn, maar een consequent verkeerd gebruik van een woord kan gemakkelijk tot misinterpretatie leiden. Als we 'absoluut' gebruiken in de betekenis die het etymologisch niet heeft, doen we de oorspronkelijke betekenis van het woord geweld aan. Absoluut betekent niet 'grenzenloos' maar 'opgelost', 'bevrijd'. Een verkeerde interpretatie zet de deur op een kier voor een antropomorfisch beeld: het Absolute degenerereert tot een andere naam voor de almachtige god. Die god 'behoudt' echter wel zijn oneindigheid en grenzenloosheid. En zo ontstaat een filosofisch en religieus misbaksel: een oneindig wezen, dat een *contradictio in terminis* is, een innerlijke tegenstrijdigheid. Een wezen kan namelijk nooit oneindig en grenzenloos zijn. Zou het oneindig en grenzenloos zijn, dan was het geen wezen, dan was het alles; dan was er niets waaraan het zich kan spiegelen. Dan was het geen ego.

Vervolgens kan het degeneratieproces zich verder voltrekken. De 'oneindige godheid' krijgt steeds meer eigenschappen; die eigenschappen krijgen steeds meer menselijke trekken en uiteindelijk krijgen we te maken met een almachtige god die sommige mensen en volkeren meer liefheeft dan andere en die mensen eeuwig straft als ze niet volgen zijn geboden leven.

Vragen

Zelfs bij zijn eigen leerlingen riep Gottfried de Purucker's uitleg van het Absolute vragen op. In *Studies in Occult Philosophy* is een verslag opgenomen van een gesprek van De Purucker met zijn leerlingen. Het vindt plaats in een informele setting. Zijn leerlingen spreken vrijuit. Het onderwerp is het Absolute. Een leerling maakt bezwaren tegen de manier waarop De Purucker dit woord gebruikt. Hij zegt dat westerse filosofen nu eenmaal dit woord gebruiken in de betekenis van het grenzenloze, het oneindige. Daar is toch niets mee. (Ik parafraseer zijn woorden.) Hij begrijpt dat De Purucker de nadruk legt op de etymologische afleiding van het woord, waardoor je de overeenkomst ziet met woorden als Moksha. Maar, zo vraagt deze student zich af, is dat wel verstandig te doen. Je hoeft toch niet het woord 'absoluut' te gebruiken. De Purucker antwoordt: (...) *ik heb met opzet dat woord gekozen en geprobeerd te wijzen op de onnauwkeurigheid van het gebruik van deze uitdrukking 'Het Absolute' in het Westen, om daarmee de 'Grenzenloze Oneindigheid' aan te duiden. Dat is niet alleen een etymologische maar ook een logische fout en daar wilde ik op wijzen. Het woord zoals ik het gebruikte is een ware sleutel tot grootse dingen.*

Maar het zal kritiek opleveren, sputtert de student.

De Purucker: (...) *ik heb geen bezwaar tegen kritiek. Het geeft aanleiding tot commentaar en tot nadenken. Mijn gebruik van het woord, al het andere daargelaten, heeft de verdienste dat het nauwkeurig, filosofisch nauwkeurig is en dat het in zijn juiste, oorspronkelijke, exacte etymologische betekenis wordt toegepast; en bovenal is het een prachtige sleutel tot grootse dingen. Het is mij totaal onverschillig of het hele Westen een woord verkeerd gebruikt, want ik zal het op de juiste manier gebruiken als ik door dat gebruik een nieuwe grondtoon in het denken kan aanslaan, kan wijzen op een pad van bewustzijn en een sleutel kan geven tot een prachtige leer. Begrijpt u het nu? Als dit aanleiding geeft tot commentaar en kritiek, en ik wist inderdaad dat dit het geval zou zijn, des te beter!*⁽⁷⁾

Parabrahman

Die grondtoon, waar De Purucker in het bovenstaande citaat op doelt, is de idee van grenzenloosheid, van een grenzenloze Ruimte, waarbinnen voortdurend ‘godsvonken’, ‘universa’, ‘monaden’ verschijnen en verdwijnen, en waarin gedurende de periode van actief bestaan, elk wezen de gelegenheid heeft te groeien in bewustzijn. Het is dit nieuwe concept, deze ‘Theorie van Alles’, zoals dat op het symposium van 2020 genoemd werd,⁽⁸⁾ dat een nieuwe religieuze, filosofische en wetenschappelijke basis moet leggen. Daarin kan geen plaats zijn voor een schepende, buiten de kosmos staande god.

Daarom legt De Purucker zo precies uit dat het Absolute niet het Grenzenloze of de Ruimte *per se* kan zijn. Daarom staat hij op veel plekken in zijn omvangrijk oeuvre stil bij het oosterse concept van oneindigheid, *Parabrahman*. Dat is een beter concept dan de ontkenkende woorden ‘oneindigheid’ of ‘grenzenloosheid’, die immers *geen* einde of *geen* grenzen betekenen. Parabrahman betekent ‘voorbij Brahman’. Brahman is de opperste hiërarch van onze kosmos, het Absolute. Hij ligt bij wijze van spreken aan de horizon van ons bewustzijn, ons waarnemingsvermogen. Daar voorbij echter strekken zich de velden uit van zijnheid. Parabrahman is dan ook geen wezen, het is de RUIMTE *per se*.

Parabrahman hangt nauw samen met *Mūlaprakṛiti*, wortelnatuur of oorspronkelijke natuur. *Mūlaprakṛiti* is de expansiekant, de ruimtekant van Parabrahman, dat de bewustzijnskant kan worden genoemd. Het zijn abstracte begrippen. Ze betekenen simpelweg de oneindige uitgestrektheid van de Ruimte.

Parabrahman-*Mūlaprakṛiti* zou je de symbolische cirkel of nul kunnen noemen. De oeverloze oceaan van het zijnde. De top, het begin van elke manifestatie in die grenzenloze Ruimte, het Absolute, is de Eén van dat specifieke Universum. Daaruit vloeien de Twee, de Drie en vervolgens alle dingen.

Door het juiste gebruik van het woord Absolute, zo zegt Gottfried de Purucker, hoopt hij een nieuwe grondtoon in het denken aan te slaan, die kan wijzen op een pad van bewustzijn en een sleutel kan geven tot een prachtige leer. Wij kunnen daar zeker bij aansluiten en hopen dat overpeinzing hiervan aan ieder van ons die sleutel geeft.

Referenties

1. G. de Purucker, *Grondslagen der Esoterische Wijsbegeerte*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1994, hoofdstuk 15.
2. Wikipedia, lemma ‘Absolute’.
3. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*, 2 delen. Theosophical University Press, Den Haag 1988, deel 1, blz. 37 (Eng. p. 7).
4. Zie ref. 3, blz. 46 (Eng. p. 16).
5. H.P. Blavatsky, *Theosophical Glossary*. The Theosophy Company, Los Angeles 1974, lemma ‘Absoluteness.’ (Dit werk is pas na de dood van H.P. Blavatsky uitgegeven en heeft niet haar uiteindelijke goedkeuring gekregen.)
6. H.P. Blavatsky, *The Secret Doctrine Commentaries, The Unpublished 1889 Instructions*. Getranscribeerd en geannoteerd door Michael Gomes, I.S.I.S. Foundation, Den Haag 2010, blz. 222. Het Engelse origineel luidt: “I refer to absolute non-being from the standpoint of our finite and relative intellect. This is what I do, but not at all what it would be, because that which is for us absoluteness, perhaps if you go on the plane higher, it will something relative for those on the plane above.”
7. G. de Purucker, *Studies in Occult Philosophy*, blz. 517-22. De oorspronkelijke Engelse uitgave is te downloaden van de website blavatskyhouse.org.
8. Zie: *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 42, oktober 2020, nummer 5, tevens het Symposiumnummer: ‘De Geheime Leer – De Theorie van Alles’.

Ubuntu

Ik ben, omdat wij zijn

In mei 2019 hield Joop Smits een lezingenserie over *Een universele visie op het leven*. Een conclusie was dat ware ethiek inhoudt dat we denken en handelen volgens onze eigen hoogste, innerlijke visie op het leven. Naarmate we de universele eenheid van alle leven meer gaan beseffen, vinden we ook meer innerlijke harmonie. In Afrika vinden we een bijzondere filosofie die, door de verbondenheid van mensen onderling, deze universele visie belichaamt. De redactie bewerkte de lezing *Ubuntu – Ik ben, omdat wij zijn* voor publicatie.

Een Afrikaanse filosofie waarin een universele visie op het leven te vinden is — dat zal voor sommige mensen een verrassing zijn. Voor velen hier in het Westen is Afrika immers een continent waar al tijden vooral slecht nieuws vandaan komt. Maar mensen die geruime tijd in Afrika hebben gewoond, hebben mij verteld dat het eigenlijk best goed gaat met Afrika, ondanks het slechte nieuws dat wij uit de media vernemen.

Met dit artikel over de filosofie van Ubuntu willen we dan ook aantonen dat er geen reden is tot pessimisme, omdat de Afrikanen in de *roots* van hun eigen cultuur alle ingrediënten hebben voor een grote beschaving. In die bronnen kunnen ze zeker de inspiratie vinden om een groots en welvarend continent op te bouwen. Een aantal gedachten die zij ook in de praktijk toepassen kan zeker als voorbeeld dienen voor de westerse landen. Natuurlijk vernemen wij het

nieuws over dictatuur, strijd en hongersnood — soms lijkt het een verloren continent — maar er is wel degelijk reden tot hoop. Ons beeld is vertekend omdat de geschiedenis van het Afrikaanse continent zoals wij die kennen, voornamelijk is geschreven door Europeanen. Onze beeldvorming van Afrika kunnen we dan ook een moderne mythe noemen, bedacht door blanke westerlingen die zich vaak superieur wanen.

Wingewest

De naam Afrika komt bij de Phoeniciërs vandaan en betekent ‘kolonie’ of ‘wingewest’. De interesse voor het Afrikaanse continent werd pas gewekt toen er werkkrachten nodig waren in de koloniën, de plantages en de mijnen — met als gevolg een zwarte pagina in de geschiedenis van de mensheid, die van discriminatie en slavernij. En die pagina was heel lang. De apartheid in Zuid-Afrika werd

Kerngedachten

- » Een definitie van Ubuntu is: ‘Het geloof in een universeel gedeeld verbond dat de hele mensheid verbindt.’
- » De basisgedachten van de Theosofia en Ubuntu zijn in essentie gelijk.
- » Door Ubuntu geïnspireerde rechtspraak is gericht op het herstellen van evenwicht en het werken aan verzoening.
- » De Ubuntu-filosofie is gebaseerd op menselijke ethiek.

pas in 1990 afgeschaft.

De feitelijke geschiedenis van het Afrikaanse continent is grotendeels in nevelen gehuld. Fossielen tonen aan dat er al zo'n drie miljoen jaar geleden mensen op het Afrikaanse continent hebben geleefd, maar daar is heel weinig over bekend. Alleen over het noordelijk deel – met name Egypte – weten we iets meer. Van het Afrika ten zuiden van de Sahara is bijna niets bekend omdat, voor zover wij *nu* weten, daar geen volkeren hebben geleefd die een schrift kenden.

Afrika kent een grote verscheidenheid aan mensentypen, van reusachtige lange donkere mensen tot heel kleine mensen met een lichte huidskleur. Er zijn ook voortdurend migraties geweest op dit continent — 500 jaar na Christus bijvoorbeeld trokken de Bantu's vanuit Sudan naar het zuiden en hebben zich zo verspreid over een groot deel van Afrika.

Het continent kende in zijn geschiedenis een aantal zeer goed georganiseerde koninkrijken, zoals bijvoorbeeld Ethiopië in de 4e eeuw na Christus (met een heel gemengde bevolking); Ghana en Dahomey (het huidige Benin) die bloeiden in de 11e eeuw; en in de 14e eeuw het koninkrijk Mali. Die Afrikaanse beschaving was niet zo primitief als menigeen wel denkt. Maar door de vaak agressieve beïnvloeding vanuit de noordelijke delen van Afrika, door Europeanen met een christelijke achtergrond en ook door Moslims, heeft ze gedurende vele eeuwen niet de kans gekregen om zich verder te ontwikkelen.

Malaika

Nu geldt in zijn algemeenheid dat de evolutie van alle volkeren op aarde altijd voorlopers en achterblijvers laat zien. Die voorlopers zijn niet de grote intellectuelen, de grote wetenschappers en dergelijke, maar degenen die een veel groter besef hebben van de fundamentele eenheid van het leven en hun inzichten met wijsheid toepassen ten bate van de samenleving. In elk volk vind je voorbeelden van dat soort wijze en mededogende mensen — ook in Afrika. In het Swahili, de belangrijkste taal van oostelijk Afrika, wordt zo'n zeldzaam mededogend mens een *Malaika* genoemd, wat wij in het Westen wel vertalen als 'engel'. Elk volk – zo stelt de Theosofia – wordt geïnspireerd vanuit een groep van hoogontwikkelde wezens, bekend als de Orde van Wijsheid en Mededogen. Ook op het Afrikaanse continent is dat het geval, wat blijkt als we alle sporen van esoterische kennis bestuderen die te vinden zijn in de duizenden verhalen van de Afrikaanse volken. Om de diepere achtergrond van de Afrikaanse cultuur

en de hedendaagse filosofie van Ubuntu te belichten in relatie tot de aloude Theosofia, vatten we eerst even kort de drie basisgedachten van de Theosofia samen. We kunnen dan vergelijkingen maken om de Ubuntu-filosofie beter te begrijpen.

De drie theosofische basisgedachten zijn:

- *Grenzenloosheid* — Er is één Levensbeginsel dat de basis is voor alles. Het is grenzenloos, waardoor elke kwalificatie het zou beperken. Het ENE, het Al; en zoals de *Tao Te King* zegt: het Tao dat genoemd kan worden is het ware Tao niet. Omdat het Grenzenloze alomtegenwoordig is, is elk wezen in zijn diepste geestelijke kern gelijk aan het Grenzenloze. Alles is leven of bewustzijn.
- *Cyclische beweging* — Alle leven beweegt in een cyclisch proces van manifestatie en weer terugtrekken. De consequentie voor de mens is dat we een samengesteld wezen zijn met een geestelijke, onvergankelijke kern, met een ziel als het lerende deel dat de uitdrukking is van die onvergankelijke kern en een lichaam als vergankelijk deel, als voertuig waarmee we leven na leven ervaring opdoen in de manifestatie.
- *Fundamentele gelijkheid en evolutie van alle wezens* — Alle wezens zijn in essentie gelijk aan elkaar omdat ze een vonk zijn van het grenzenloze leven. Elk bewustzijn heeft eindeloze mogelijkheden tot ontplooiing. Met de continue evolutie van alle wezens is er sprake van diverse stadia van ontwikkeling. In een geestelijke hiërarchie kunnen de meer ontwikkelden – de wijzen – de minder ver ontwikkelden inspireren.

Het Wereld Ei van de Dogon

Om te laten zien welke sporen er te vinden zijn van de wijsheidstradities en de esoterische wijsheid op het Afrikaanse continent, wil ik een paar voorbeelden geven.

Zo zijn er verschillende Afrikaanse mythen over het ontstaan van de wereld, waarin onze wereld en wijzelf van goddelijke afkomst zijn — daarom zijn wij in beginsel ook goddelijke wezens. Maar ook in deze mythen was al duidelijk dat deze wereld verre van een paradijs is. Daarom wordt er ook verteld dat er bij de totstandkoming van de wereld iets misging.⁽¹⁾

Bijvoorbeeld in de verhalen van de Dogon uit Mali. Daarin wordt voorgesteld dat er eerst beweging ontstond in het zogenaamde Wereld Ei, dat bestond voordat de kosmos er was. Zoals we uit de Indiase filosofie het Ei van Brahmā kennen. In het Wereld Ei van de Dogon is er in het begin

nog geen sprake van individuele wezens. Dan ontstaat op een gegeven moment het eerste wezen, Amma. Deze Amma wordt gezien als de architect die in grote spiralen sterrenwolken produceert en zo, net als een spin, een web uit zich laat voortvloeien en zo de Kosmos laat ontstaan. Amma krijgt vervolgens zonen die Nommo worden genoemd, goddelijke wezens waaruit na veel ontwikkeling de mens voortkomt. Mensen zijn zo de afspiegelingen van die goddelijke wezens, maar tijdens dit heel lange ontstaansproces gaat er van alles mis, waardoor uiteindelijk de aarde geen paradijs is maar een harde leerschool. Het doel van deze leerschool is wel om door zelf-geleide ontwikkeling ons meer te gaan realiseren dat de mens inderdaad ook een goddelijk wezen is.

Opvallend is dat dit verhaal – dat ik even kort heb geschetst – heel goed te vergelijken is met de leringen van de Theosofia. En veel Afrikaanse volkeren hebben verhalen die analoog zijn aan de verhalen van de Dogon.

De Oude Wijze

Een tweede voorbeeld komt van P.G. Bowen, een Ier die begin vorige eeuw zo'n twintig jaar in het zuiden van Afrika werkte. Hij leerde al op jonge leeftijd een wijze Afrikaan kennen, Mehlo Moya, die lid was van een heel oude broederschap — en oud, daarmee bedoel ik dan

dat die terugging tot de tijd van de eerste farao-dynastieën in Egypte. Deze broederschap kende verschillende graden, en leden van de hogere graden werden 'Zij die weten' genoemd. Al deze wijze broeders stonden onder leiding van 'de Oude'.

Bowen kreeg na vele jaren van studie toestemming om bepaalde fragmenten te publiceren van een archaïsch werk dat in een heel oude, in onbruik geraakte Bantu-taal was geschreven. Het is gepubliceerd als *Sayings of the Ancient One* — 'Gezegden van de Oude Wijze'.⁽²⁾

Met de kennis die Bowen opdeed in deze oude Afrikaanse broederschap wordt duidelijk hoezeer daarin ook de basisgedachten van de Theosofia weerklinken.

- Het eerste begrip in deze Afrikaanse filosofie is *Itonga*, dat voor de gewone mens, in eenvoudige woorden, wordt uitgelegd als 'de geest van de stam'. Maar het heeft de meer diepgaande betekenis van de geest die al het leven doordringt en waar alles uit voortkomt. De mens is een vonk van Itonga — zijn diepste, onvergankelijke kern is Itonga en daarom zijn alle mensen geestelijk gezien broeders, voortgekomen uit dezelfde Eenheid. Er is verbondenheid van alle wezens. Deze omschrijving is in essentie gelijk aan de eerste basisgedachte van de Theosofia: het Grenzenloze.
- De tweede gedachte is het concept van de cyclische

Theosofia	Oude Afrikaanse wijsheid
1. Grenzenloosheid Consequenties: • <i>alles is leven of bewustzijn</i> • <i>verbondenheid van alle wezens</i>	1. Itonga: Geest van de stam Consequenties: • <i>Itonga – Universele Geest – is de essentie van alle wezens</i> • <i>verbondenheid van alle wezens</i>
2. Cyclische beweging Consequenties: • <i>samengesteldheid: geest, ziel, lichaam</i> • <i>onsterfelijkheid geest</i> • <i>reïncarnatie mens</i>	2. Cyclische beweging Consequenties: • <i>samengesteldheid: geest, ziel (<i>Idhlozi</i>), lichaam (<i>Umzimba</i>)</i> • <i>onsterfelijkheid geest</i> • <i>reïncarnatie mens</i>
3. Fundamentele gelijkheid en evolutie van alle wezens Consequenties: • <i>alle wezens gelijkwaardig</i> • <i>evolutie van alle wezens</i> • <i>geestelijke hiërarchie: de wijste inspireert</i>	3. Fundamentele gelijkheid en evolutie van alle wezens Consequenties: • <i>alle wezens gelijkwaardig</i> • <i>evolutie van alle wezens</i> • <i>geestelijke hiërarchie: de wijste inspireert (stamhoofd)</i>

beweging van alle wezens, ofwel wederbelichaming; met de mens als een samengesteld wezen, bestaande uit de onvergankelijke kern die met Itonga wordt aangeduid, met een lerend deel *Idhlozi* — dat in de Theosofia de ziel is die cyclisch op aarde komt om ervaring op te doen, en het voertuig daarvoor, het lichaam: *Umzimba*. Dit cyclisch proces van reïncarnatie gaat net zo lang door totdat de mens na dit lange leerproces beseft dat hij in het diepst van zijn wezen Itonga is, in eenheid verbonden met alle andere wezens.

- De derde gedachte is dat alle wezens gelijkwaardig zijn – dus ook alle mensen – maar verschillen in hun stadium van ontwikkeling, reden waarom er sprake is van een geestelijke hiërarchie. Hier komt ook de gedachte uit voort dat de wijste in een stam, de *Chief*, degene is die anderen moet inspireren.

Zo zien we heel duidelijk hoe deze oude Afrikaanse filosofie in essentie gelijk is aan wat de Theosofia ons leert. Zeker als we bedenken dat binnen deze broederschap ook de zevenvoudige samengesteldheid van de mens werd onderwezen.⁽³⁾

De Ubuntu-filosofie

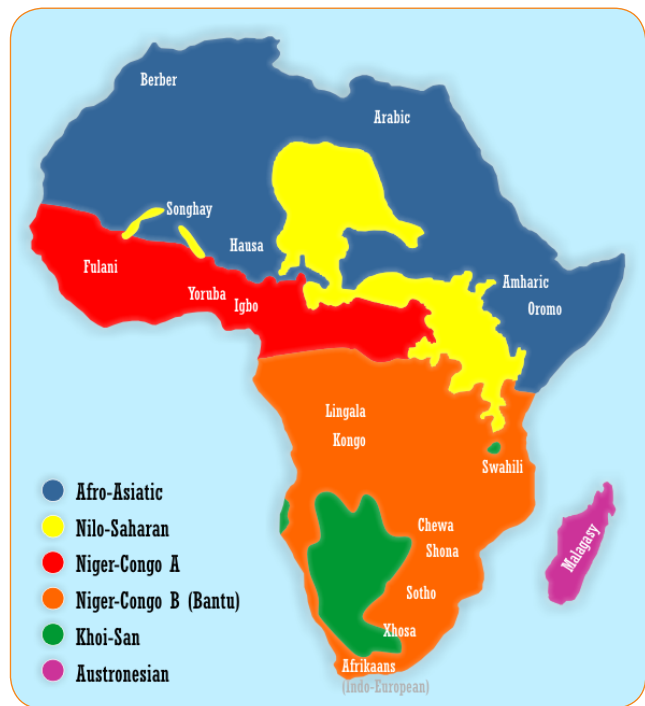
Laten we nu wat verder kijken naar de filosofie van Ubuntu. Volgens Wikipedia wordt Ubuntu in het algemeen omschreven als een ethische of humanistische filosofie uit het Afrika ten zuiden van de Sahara, die draait om toewijding en relaties tussen mensen onderling.

Er zijn veel verschillende vertalingen van Ubuntu mogelijk, waaronder: ‘Eén zijn’, ‘Menselijkheid tegenover anderen’, ‘Ik ben, omdat wij zijn’ – de subtitel van dit artikel – en ‘menselijk worden door anderen’. Een andere veelgebruikte definitie is: ‘Het geloof in een universeel gedeeld verbond dat de hele mensheid verbindt.’

Ubuntu zien we met name in de landen in Afrika waar Bantu-talen worden gesproken.

Nu is de betekenis van het woord *bantu* ‘persoon’ of ‘mens’. Maar omdat *bantu* als woord behoorlijk besmet is geraakt vanwege het gebruik van de naam door het apartheidsregime in Zuid-Afrika voor sommige mensengroepen, is de oorspronkelijke betekenis vervaagd.

Bijgaande illustratie laat de verspreiding zien van Ubuntu en de Bantu-talen. Zoals gezegd is Swahili een heel belangrijke Bantu-taal in Oostelijk Afrika; in Centraal- en Zuidoost-Afrika heb je het oude Gikūyū, Lingala en Luganda, in Zuidelijk Afrika Xhosa en Swasi en in West-Afrika bijvoorbeeld Ibibio. Het gaat om heel ver-

schillende talen, zoals wij die ook in Europa op een relatief veel kleiner oppervlak hebben. Ubuntu is al eeuwen oud en kreeg vooral in de tweede helft van de vorige eeuw veel bekendheid, niet in de laatste plaats door de ontwikkelingen in Zuid-Afrika.

Tutu en Mandela

De Zuid-Afrikaanse aartsbisschop en mensenrechten-activist Desmond Tutu definieert Ubuntu zo: “Iemand met Ubuntu staat open voor en is toegankelijk voor anderen, wijdt zich aan anderen, voelt zich niet bedreigd door het talent van anderen, omdat hij of zij genoeg zelfvertrouwen put uit de wetenschap dat hij of zij onderdeel is van een groter geheel, en krimpt ineen wanneer anderen worden vernederd of wanneer anderen worden gemarteld of onderdrukt.”⁽⁴⁾ Tutu was voorzitter van de Waarheids- en Verzoeningscommissie die na het einde van de apartheid ijverde voor een vreedzame samenleving.

Nelson Mandela, de Zuid-Afrikaanse anti-apartheidsstrijder en latere president, zei over Ubuntu: ‘Ubuntu-filosofie is een levensfilosofie. Spirituele levenskracht verbindt de mens met zijn samenleving en de natuur. De werkelijkheid is een dynamiek van op elkaar inwerkende krachten. Het streven naar herstel van harmonie en vrede in een versplinterende wereld is daarbij een cruciaal doel. Ubuntu is verzoeningsgezind.’

Op YouTube is een interview te zien met Nelson Mandela waarin deze uitspraak in beeld komt.⁽⁵⁾ Wanneer de

interviewer aangeeft dat hij – Mandela – wordt gezien als de personificatie van Ubuntu, geeft Mandela eerst een voorbeeld hoe in vroeger tijden, als je door het land reisde en je kwam aan in een dorpje, je dan niet om eten en drinken hoefde te vragen. Dat kreeg je gewoon automatisch van de mensen waar je terecht kwam. Daarna geeft hij aan dat Ubuntu veel meer omvat. Zo’n gemeenschapszin stelt ook eisen aan jezelf: je moet altijd werken aan het welzijn en de ontwikkeling van de gemeenschap. Als je zo meehelpt, is dat een belangrijke bijdrage aan de maatschappij. Niet voor niets eindigt het filmpje met het trefwoord *onzelfzuchtigheid* als betekenis van Ubuntu.

The Elders

Nelson Mandela was na zijn presidentschap één van de initiatiefnemers van *The Elders*, een wereldraad van prominenten die in 2007 werd opgericht om globale problemen en conflicten te helpen oplossen, met Ubuntu als karakteristiek. Wikipedia spreekt van “het idee van de traditionele dorpswijzen als basis”. In dit internationale gezelschap zaten naast Mandela en Tutu onder anderen de voormalige Amerikaanse president Jimmy Carter en VN-chef Kofi Annan. Een ander voormalig VN-kop-

stuk, Ban Ki-moon, is nog altijd vicevoorzitter, evenals de weduwe van Mandela, Graça Machel. De voormalige Ierse president Mary Robinson is momenteel voorzitter. The Elders zijn sinds hun oprichting bijzonder actief in het bemiddelen bij conflicten en het voorkomen van escalaties. Helaas leidt dat niet altijd tot succes, zoals bijvoorbeeld bij de pogingen om het conflict in Syrië te voorkomen. Maar de gedachte om vanuit de Ubuntu-filosofie gemeenschappen te helpen, blijven zij levend houden.

Ubuntu en de oude Afrikaanse filosofie

De Zuid-Afrikaanse filosoof Mogobe Ramose heeft een standaardwerk over Ubuntu geschreven: *Ubuntu, stroom van het bestaan als levensfilosofie*.⁽⁶⁾ Ramose is hoogleraar aan de universiteit van Pretoria in Zuid-Afrika en is ook in West-Europa een bekend denker. Ramose maakt in zijn boek duidelijk dat Ubuntu een aantal belangrijke ingrediënten van de oude Afrikaanse filosofie in zich heeft, maar op sommige punten een iets beperktere afspiegeling daarvan is.

We vergeleken net de drie kerngedachten van de Theosofia met de oude Afrikaanse wijsheid; we maken nu diezelfde vergelijking tussen de oude Afrikaanse wijsheid en Ubuntu.

Oude Afrikaanse wijsheid	Ubu-ntu
1. Geest van de stam (Itonga) • <i>alles is leven, is bewustzijn</i> • <i>verbondenheid van alle wezens</i>	1. Ubuntu Ubu-: ‘zijn in het algemeen’ en ntu: concrete manifestatie • ‘Motho ke motho ka batho’ [Sotho] ‘een persoon is een persoon door andere mensen’ → collectiviteit • <i>deel uitmaken van groter geheel: natuur + mensen</i>
2. Cyclische beweging • <i>samengesteldheid: geest, ziel (Idhlozi), lichaam</i> • <i>onsterfelijk deel: geest</i> • <i>reïncarnatie</i>	2. Cyclische beweging • <i>samengesteldheid: geest/ziel, lichaam</i> • <i>onsterfelijk deel: ziel</i> • <i>alles is steeds in (cyclische) beweging, (panta rhei)</i>
3. Fundamentele gelijkheid en evolutie van alle wezens • <i>alle wezens zijn gelijkwaardig</i> • <i>evolutie van alle wezens</i> • <i>geestelijke hiërarchie: de wijste inspireert (stamhoofd)</i>	3. Fundamentele gelijkheid en evolutie van alle wezens • batho: <i>wederzijds respect en mededogen</i> • <i>evolutie van alle wezens: zorgen voor elkaar en de natuur: solidariteit</i> • <i>geestelijke hiërarchie: de wijste inspireert (stamhoofd)</i> • <i>draagvlak via LeKgotla</i>

- Als we het woord Ubuntu ontleden, is *ubu* te vertalen als ‘zijn in het algemeen’ of ‘het alles omvattende’, en *ntu* betekent ‘de concrete manifestatie van het zijn in de stoffelijke wereld’. De gedachte van één Zijn, deel uitmaken van een groter geheel – zoals van de natuur en de gemeenschap van mensen – is heel zuiver en duidelijk behouden in de Ubuntu-filosofie. We vinden dat ook in de uitdrukking ‘ik ben, omdat wij zijn’ en in het gezegde in het Sotho dat luidt: *motho ke motho ka batho* – een persoon is een persoon door andere mensen – wat zoveel wil zeggen als: mens-zijn is je menselijkheid bevestigen door de menselijkheid van andere mensen te erkennen, te respecteren en op grond daarvan met andere mensen relaties aanknopen.
- Ubuntu duidt tegelijkertijd op *zijn* en *worden*, waarmee we ook duidelijk het begrip van cyclische beweging terugvinden. Zoals we het idee *panta rhei* kennen van de Griekse filosoof Heraclitus: ‘alles stroomt’, alles verkeert steeds in een staat van ontwikkeling. Dit is iets heel kenmerkends voor de Ubuntu-filosofie. Ramose spreekt ook over het ‘wordende zijn’, waarbij hij opmerkt dat het hier gaat om cyclische processen die via oorzaak en gevolg met elkaar verbonden zijn. In die dynamische ontwikkeling moeten we in harmonie met anderen en met de natuur leren komen. Het besef van die continue beweging vinden we natuurlijk ook sterk terug in de cultuur van Afrika, het ritme van de dans en de beleving van kunst en muziek. In het licht van de cycliciteit moeten we vaststellen dat in Ubuntu *niet* per definitie wordt uitgegaan van reïncarnatie. Ubuntu beschouwt de mens als een samengesteld wezen — niet in de vorm van geest, ziel en lichaam maar uitsluitend in de vorm van ziel en lichaam. Men spreekt over de onsterfelijkheid van de ziel en niet over de onsterfelijkheid van de geest. Ubuntu kent een traditie van voorouderverering. Vanuit onze theosofische visie denken wij dat deze is ontstaan zoals dat ook in het oude China is gebeurd. Aanvankelijk werden de goden vereerd vanuit het besef dat zij de bron vormden van de vroegste mensen en daarom als hun ‘voorouders’ werden beschouwd, en de mens een ‘afspiegeling’ van hen was. Maar uiteindelijk degenereerde dat tot de verering van de recente generaties van voorouders.
- Voor de fundamentele gelijkheid en evolutie van alle wezens is in verschillende Bantu-talen het begrip *batho* belangrijk. Het heeft de betekenis van wederzijds respect en mededogen. Het zorgen voor elkaar,

het zorgen voor de natuur, het solidair zijn met elkaar staat voorop. Maar ook het hiërarchische idee dat er in ontwikkeling verschillen zijn tussen mensen en dat *daarom* de wijste als stamhoofd moet fungeren. De wijste vinden we ook terug in de *LeKgotla*, ofwel de gotla. Dit zijn bijeenkomsten waarbij de volwassenen van de stam bij elkaar komen onder leiding van de *Chief*, waarbij er over vraagstukken en beleid met elkaar van gedachten wordt gewisseld. Zo wordt er gezamenlijk een idee opgebouwd van wat er moet gebeuren, alles juist op basis van *consensus*. Deze gotla-bijeenkomsten, waarin men *samen* verder wil komen, zijn echt een basis onder de hele Ubuntu-filosofie. We gaan hier straks verder op in.

De dialoog in de gotla

Hoe krijgt Ubuntu nu vorm in de maatschappij, in bijvoorbeeld bestuur, politiek, rechtspraak en economie? Het geeft in elk geval een heel ander beeld dan wij in onze westerse samenlevingen gewend zijn. Er zitten interessante ideeën in, waar wij zeker iets van kunnen leren.

Het besturen in stamverband is in de Afrikaanse samenleving nog altijd belangrijk. In de gotla's vormen de volwassenen van een stam of van een dorp een continu platform voor de dialoog in de gemeenschap. Open communicatie, beleid maken en besluitvorming; het doel is dat de wijsheid en de talenten van alle aanwezigen worden benut, met andere woorden de *collectieve* intelligentie. Heel belangrijk en ook zeker verschillend ten opzichte van het Westen is de buitengewone inspanning die men zich getroost om tot besluiten te komen waar iedereen zich achter kan scharen, waardoor er ook draagvlak is voor het genomen besluit. In de leidende principes van de gotla's wordt heel duidelijk uitgegaan van het idee van de eenheid, het belang van de gemeenschap en de zorg dat er openheid is, dat iedereen zich uitspreekt en geen verborgen agenda heeft. Met be-

scheidenheid werkt iedereen echt aan het opbouwen van consensus over een vraagstuk. In Botswana bezigt men de typerende uitdrukking ‘de dialoog is de beste vorm van oorlog voeren’, wat aangeeft dat men er heel veel voor over heeft om er met elkaar uit te komen. Dit in de wetenschap dat als je toch in conflict komt met elkaar, dit tot geweld kan leiden. De principes van de gotla zijn als volgt te lezen:⁽⁷⁾

- Iedere volwassene heeft het recht de gotla bij te wonen
- Elke stem telt
- Er is vertrouwen in de dialoog
- Er is respect voor de ander
- Verhalen zijn een middel om een boodschap te communiceren
- De waarheid wordt gedeeld
- Er wordt waarnemend geluisterd
- Er volgt altijd een beslissing

In het verleden waren het vooral de mannen die deelnamen aan de gotla, maar in de afgelopen decennia heeft de emancipatie, mede onder invloed van het Westen, ervoor gezorgd dat ook meer vrouwen hun plaats in de gotla innemen.

In de zuivere Ubuntu-filosofie worden aan de *Chief* – die de gotla leidt – hoge eisen gesteld. In Botswana bijvoorbeeld is hij *Chief* door het volk, wat inhoudt dat hij alleen

maar op die positie zit met de instemming van het volk. Als hij hun belangen niet goed meer vertegenwoordigt, kan hij worden afgezet. Er wordt wijsheid van hem verlangd, hij moet heel goed kunnen luisteren, de goede vragen kunnen stellen en de waarheid boven tafel kunnen krijgen. De *Chief* moet bovenal vooroplopen in het opbouwen van een visie, de bindende factor zijn en zorgen dat er een sfeer van vertrouwen heerst. Hij is natuurlijk ook degene die erop toeziet dat er op zijn tijd echte besluiten worden genomen. En naast de *Chief* hebben ook de voormalige stamoudsten als hoeders van wijsheid hun specifieke rol binnen de gotla.

Ubuntu versus westers bestuur

In het bijgaande overzicht heb ik geprobeerd om – wellicht een beetje kort door de bocht – een vergelijking te maken tussen de Ubuntu-benadering van bestuur en onze westerse gewoontepatronen op dit gebied.

Hoewel dus wat overtrokken, laat dit vergelijk wel de echte verschillen zien. Zo zie je in het Westen parlementaire democratieën waarin het algemeen belang onderwerp van politieke touwtrekkerij wordt doordat verschillende partijen verschillende belangen hebben. Binnen de Ubuntu-filosofie is dat veel minder het geval. Een parlementair systeem met ‘de meeste stemmen gelden’ kan soms moeilijk functioneren, terwijl bij de Ubuntu-filosofie men net zolang praat totdat een probleem is opgelost. In feite zien

Ubuntu benadering	Westerse benadering
Gemeenschappelijke benadrukken: <i>‘ik ben, omdat wij zijn’</i>	Individuele benadrukken: <i>‘ik denk, dus ik besta’</i>
Gemeenschappelijke oplossingen	Individuele oplossingen
Max. gemeenschappelijk resultaat	Maximaal belang individu/eigen groep
Uitstijgen boven eigen belang	Macht: ik ben/onze groep is de sterkste
Sociale vaardigheden hoog ontwikkeld	Technische vaardigheden hoog ontwikkeld
Gericht op het mens zijn: wij – het algemeen belang	Op zichzelf gericht: op mezelf/onze groep
Iedereen heeft recht om LeGotla bij te wonen	Alleen genodigden mogen vergaderingen bijwonen
Proces is gericht op vertrouwen, dialoog, consultatie en beslissen op basis van echte consensus	Proces is gericht op onderhandelen, overtuigen (debat), macht en vermeende consensus

we westerse technische en spitsvondige vaardigheden van het ik-denken of groepsbelang-denken versus de ethische, sociale en vertrouwenwekkende vaardigheden van Ubuntu.

Bevrijdingsfilosofie

Ubuntu heeft in de afgelopen decennia een heel belangrijke rol gespeeld in het proces van dekolonisatie van het Afrikaanse continent. Waar een groot deel van Afrika was bezet of in bezit genomen door westerse mogendheden, heeft de Ubuntu-filosofie de rol vervuld van een vaak humanistisch getinte bevrijdingsfilosofie. Het ging immers om een filosofie die wortelde in de eigen Afrikaanse cultuur, met de wijsheid uit de eigen Afrikaanse cultuur. Zo konden Afrikaanse volken zich op basis van hun eigen *roots* losmaken van de westerse denkmodellen uit de koloniale tijd.

Hierom wordt Ubuntu in de recente geschiedenis ook gezien als de grondslag voor het ontstaan van de huidige republiek Zuid-Afrika. Men spreekt wel over een Afrikaanse renaissance, met het idee om met consensus besluiten te nemen, met gerichtheid op het collectieve belang en ethiek als leidraad.

Nelson Mandela werd gedurende zijn gevangenschap op Robbeneiland geïnspireerd door Ubuntu en dacht vanuit deze filosofie na over de toekomst van Zuid-Afrika. Het gaf hem de moed om het collectief belang van blanke *en* gekleurde mensen voorop te stellen en hiermee het gesprek aan te gaan met de blanke minderheidsregering om het apartheidssysteem de wereld uit te krijgen. Tussen zijn vrijlating in 1990 en de eerste niet-rationale verkiezingen in 1994 heeft Zuid-Afrika een aantal jaren op de rand van een bloedige burgeroorlog gestaan. Juist door de verzoeningselementen in de Ubuntu-filosofie heeft Mandela zo'n catastrofe kunnen voorkomen. Zijn verzoeningsstrategie is tot op heden een inspiratiebron voor velen in het beugelen van grote nationale en internationale conflicten — ook al is men niet altijd in staat om van die inspiratie gebruik te maken.

Rechtspraak

Ook in de rechtspraak kent Ubuntu enkele opvallende andere accenten dan wij in het Westen gewend zijn. Centraal staat — voor zover opgeschreven — dat het gaat om de rechten en vrijheden van de gemeenschap en niet primair om de rechten en vrijheden van individuele mensen. Het gaat bovendien om concrete situaties en niet om bepaalde abstracte juridische principes zoals we die in het Westen kennen.

Verder valt op dat de *misdad* centraal staat en niet primair de *misdadiger*. Als voorbeeld schets ik het verhaal van de koeiendief.

In een klein dorpje wordt tijdens een gotla-bijeenkomst een man binnengebracht. Hij heeft koeien gestolen en krijgt de gelegenheid te vertellen waarom. De man legt uit dat het een moeilijk jaar was voor hem en zijn grote gezin en dat hij uiteindelijk geen andere weg zag dan een paar koeien te stelen om zijn gezin te eten te geven. Na een lange discussie trekt de gotla de conclusie dat de man geholpen moet worden. Hij krijgt geen straf, maar juist een stuk land en vier koeien.

Een jaar later, tijdens een nieuwe gotla, wordt de man weer binnengebracht: hij heeft opnieuw koeien gestolen. Er wordt weer met de man gesproken en nu is de conclusie van de bijeenkomst dat de gemeenschap tegen het recidiverende gedrag van deze man moet worden beschermd en dat hij daarom niet meer in het dorpje gehuisvest kan worden.

Het is natuurlijk de vraag of het rechtvaardig was hem uit het dorp te zetten, maar het verhaal toont het principe van het veroordelen en beoordelen van de misdaad en niet van de misdadiger. Daarnaast is het Afrikaanse recht positief, dat wil zeggen dat het veel meer gaat over 'gij zult' in plaats van 'gij zult niet', omdat ervan uitgegaan wordt dat je zoveel mogelijk volgens de regels van de gemeenschap dient te leven.

Herstel van evenwicht

Het belangrijkste kenmerk van de door Ubuntu geïnspireerde rechtspraak is het herstellen van evenwicht dat is verstoord tussen mensen en — als het aan dat proces kan bijdragen — het werken aan verzoening. Vanuit de Theosofia denken we bij dit beeld zeker aan Karma, de universele wetmatigheid van oorzaak en gevolg die ook omschreven wordt als de wet van herstel van harmonie of evenwicht. In dit systeem kan een misdaad dan ook niet verjaren. De gedachte is dat een verstoord evenwicht, ook al is het na veertig jaar, nog steeds hersteld moet worden.

Herstel van evenwicht, verzoening en schadeloosstelling zijn centrale begrippen in de Ubuntu-filosofie. Het grote voorbeeld daarvan vormt de Zuid-Afrikaanse Waarheids- en Verzoeningscommissie (*Truth and Reconciliation Commission*).

De Waarheids- en Verzoeningscommissie

Toen Nelson Mandela in 1990 vrijkwam en de apartheid werd afgeschaft, was er een breed gedragen roep om ge-

rechtigheid voor alle slachtoffers van het regime. Met het idee voor de Waarheids- en Verzoeningscommissie ontstond wel een dilemma. Sommigen pleitten voor berechting van alle misdadigers, anderen juist voor amnestie voor iedereen om met een schone lei en nieuwe wetgeving een nieuw Zuid-Afrika te starten.

Dit ‘alles of niets’ vond men een moeilijke keuze, omdat het vervolgen van alle daders onbegonnen werk was en amnestie voor al die mensen was ook niet aan de orde. De kerngedachte was: het volk wil een soort mentaal reinigingsproces doormaken om de waarheid en het onrecht boven tafel te krijgen. Tegen daders moest gezegd kunnen worden waar zij schuldig aan waren en de slachtoffers moesten openlijk kunnen vertellen wat er met hen gebeurd was.

Zo kwam men tot de formule dat mensen die tijdens het apartheidsregime dingen hadden gedaan die niet door de beugel kunnen, dit in de openbaarheid zouden vertellen en hun rol in het systeem zouden uitleggen, in aanmerking konden komen voor amnestie. Dit was één kant van de zaak om een zo volledig mogelijk beeld van de mensenrechtenschendingen te krijgen.

Aan de andere kant wilde men dat slachtoffers vertelden wat er nu echt was gebeurd, ook om hun waardigheid te herstellen. In aansluiting daarop – in het licht van herstel van harmonie – kon dan worden gesproken over compensatieregelingen — zodat deze mensen hun leven ook weer konden gaan opbouwen.

De bedoeling was zoveel mogelijk *cases* te behandelen en de commissie is dan ook, onder voorzitterschap van Desmond Tutu, jarenlang aan het werk geweest. Er waren 22.000 aanvragen van slachtoffers, maar slechts 2.000 van hen hebben in het openbaar hun verhaal kunnen doen. De eerste belangrijke conclusie uit het rapport dat in 1998 verscheen, was de veroordeling van apartheid als een misdaad tegen de menselijkheid. De tweede belangrijke conclusie, minstens zo belangrijk in het licht van herstel van evenwicht, was dat de blanken die het apartheidsregime in stand hadden gehouden maar ook degenen in het ANC die veel geweld hadden gebruikt, schuldig waren aan het schenden van mensenrechten.

De commissie leidde een lang en gedetailleerd proces dat bijzonder heeft bijgedragen aan het verwerken van het collectieve trauma van Zuid-Afrika. Het wordt nog steeds als een succes gezien, ondanks de moeilijke kanten die aan het proces zaten. Het heeft een sleutelrol gespeeld in de gelijkmatige transitie van Zuid-Afrika van een land met een apartheidsregime naar een multiraciale staat. In

de rechtspraak heeft het accent steeds gelegen op herstel van harmonie, compensatie en verzoening. Het voorbeeld van de commissie is elders in de wereld wel verwelkomd, maar de praktijk is altijd weerbarstig gebleken.

Het voorbeeld van Botswana

Hoe krijgt Ubuntu vorm in de economie van een land? Essentieel is ook hierbij het denken vanuit het belang van de gemeenschap en het collectieve. We zagen al hoe de drie uitgangspunten van de Theosofia en de oude Afrikaanse wijsheid zich uitstekend laten vergelijken. De simpele conclusie is dat een land gebaat is bij een duurzame economie, zowel in materiële zin als in mentale zin. Met andere woorden, met respect voor de natuur, met sociale voorzieningen, eerlijke lonen en prijzen en ook respect voor levensovertuigingen. Zo richt je met Ubuntu een duurzaam land in.

Botswana is een land waarvan men al decennia geleden zei: daar wordt echt de Ubuntu-filosofie toegepast. In 2005 riep het blad *The Economist* Botswana uit tot *the best performing economy*, dankzij de toepassing van Ubuntu. Gotla-bijeenkomsten worden er niet alleen toegepast in het bestuur van het land, maar ook in bedrijven, om zodoende de collectieve denkkraft van de medewerkers te benutten en draagvlak voor het beleid van een bedrijf te krijgen. Op landelijk niveau is het al sinds 1966 een parlementaire republiek met meerdere partijen. De verschillende stammen van het land hebben met hun *Chiefs* zitting in een vorm van senaat. Het is een stabiele democratie, zonder grootschalig geweld en zonder etnische spanningen. De armoedegrens is in veertig jaar gedaald van 50 naar 19 procent. Kanttekening is wel de onrust die de rijkdom aan edelstenen in de grond met zich meebrengt — dit splitst de geest van Ubuntu wel.

Voorbeeld van menselijke ethiek

Ik heb in dit artikel een vergelijk gemaakt tussen de oude Afrikaanse filosofie en de grondgedachte van de Theosofia — en geschetst dat die identiek zijn aan elkaar als je kijkt naar de drie basisgedachten over het Grenzenloze, de Cyclische Beweging en de fundamentele Gelijkwaardigheid en Evolutie van alle wezens. De Ubuntu-filosofie is hier een afspiegeling van. Wel moeten we vaststellen dat in de uitwerking over wat het leven inhoudt, over bijvoorbeeld cycliciteit in de vorm van reïncarnatie en over de samenstelling van de mens, er gedachten ontbreken of niet meer theosofisch genoemd kunnen worden. Maar het idee van collectiviteit waarbij de Wijsten lei-

den, het belang van de gemeenschap, voor elkaar zorgen, mededogen, respect en solidariteit, staat duidelijk voorop. De Ubuntu-filosofie is gebaseerd op menselijke ethiek en daarom is er geen reden tot pessimisme over Afrika. Ubuntu, met zijn bijzondere invulling van bijvoorbeeld vergaderingen en rechtspraak, kan zeker als voorbeeld dienen voor westerse landen bij de vraag hoe wij naar een ethische samenleving kunnen groeien waarin iedereen zich thuis voelt.

Laat ik eindigen met een citaat uit dat boek van P.G. Bowen, *Sayings of the Ancient One*: gedachten uit een heel oud Bantu-geschrift. Het luidt als volgt (ref. 2, blz 41):

De Oude Wijze zei:

Hij die het PAD VAN LICHT bewandelt, wordt
gekenmerkt door:

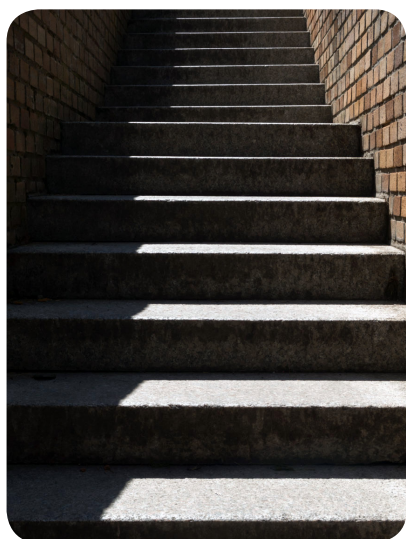
1. MEDEDOGEN, want hij begrijpt de behoeften van het Vermoeide Dier, de Zorgen van het kind en de Gedachten van de vreemdeling.
2. EEN ZIEL WAARIN HARMONIE HEERST, want zijn Oog aanschouwt de natuur, zijn Hart begrijpt de natuur en zijn Moed stelt hem in staat met de Natuur te leven.
3. HET VERMOGEN TOT JUIST EN DOELTREFFEND HANDELEN, want hij Houdt van zijn Werk, hij Kent zijn Werk en hij Werkt op Wilskrachtige wijze zonder beloning na te streven.
4. UNIVERSEEL INZICHT, want hij heeft alle dingen lief, hij is rechtvaardig jegens alle wezens, en hij dient de Wet met vreugde.

O mijn zoon, wanneer de Kentekenen van het Ware Mens zijn in de Kern van uw Wezen zijn gegraveerd, zult u niet langer naar Kennis vragen, noch er vurig naar verlangen, omdat u dan KENNIS ZELF geworden bent.

Ngsisi kuve hambaseke kahlese!
(Dat u het Pad van Vrede moge volgen!)

Referenties

1. Zie ook B. Voorham, 'Afrika – deel 1, Een verloren continent of een continent met toekomst?' Artikel in *Lucifer*, jaargang 19, december 1997, blz. 189-196.
2. P.G. Bowen, *Sayings of the ancient One*. Het werk is momenteel alleen antiquarisch te verkrijgen. Zie bijvoorbeeld www.amazon.com. Zie ook B. Voorham, 'Afrika deel 2, Een verloren continent of een continent met toekomst?' Artikel in *Lucifer*, jaargang 20, februari 1998, blz. 4-11.
3. Zie P.G. Bowen, *The Ancient Wisdom in Africa*. Artikel in *Theosophy*, Vol. 82, No. 10, augustus 1994, blz. 304-308, (Nr. 3 van een driedelige serie).
4. Zie [https://nl.wikipedia.org/wiki/Ubuntu_\(filosofie\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Ubuntu_(filosofie)).
5. Zie <https://www.youtube.com/watch?v=CGox0EKqiaE>.
6. Mogobe Ramose, *Ubuntu, stroom van het bestaan als levensfilosofie*. Uitgeverij Ten Have, Utrecht 2017.
7. Zie: Willem H.J. de Liefde, *African tribal leadership voor managers. Van dialoog tot besluit*. Kluwer, Deventer, 3e druk, 2007.

Theosofie in de Natuur

Waarom groei sprongsgewijs verloopt

Dat we in ons taalgebruik termen als groeispurt en groeistuijp hebben, geeft blijk van het feit dat groei vaak sprongsgewijs plaatsvindt. Het is algemeen bekend dat de ontwikkeling van baby tot peuter, kleuter en alle tussenliggende fasen tot volwassenheid met perioden van versnelde ontwikkeling verloopt. Maar de ontdekking begin jaren tachtig dat baby's in één etmaal tot maar liefst anderhalve centimeter kunnen groeien na dagen van 'stilstand' zette destijds zelfs de wetenschap op haar kop. Wat is de oorzaak van dergelijke groeisprongen en in hoeverre is er daadwerkelijk sprake van sprongen?

Kerngedachten

- » Groeistuijpen zijn een algemeen voorkomend fenomeen in de natuur.
- » Werkelijke stilstand bestaat niet, er is altijd beweging — gezien of ongezien.
- » Aan alle uiterlijke manifestatie gaat een innerlijke impuls vooraf. Fysieke verandering is het uiterlijke gevolg van een innerlijke ontwikkelingsfase die manifest wordt.

Toen de Amerikaanse antropologe Michelle Lampl⁽¹⁾ een regelmaat ontdekte in de plotselinge verandering van babygedrag, was haar verwondering gewekt. Ze zag als algemeen verschijnsel dat baby's in bepaalde fasen plotseling meer huilden, meer honger hadden of meer driftbuien vertoonden. Nadenkend over de oorzaak hiervan, bedacht ze dat groei mogelijk een factor was in deze plotselinge gedragsverandering en ze besloot de lengte van de pasgeboren baby van haar buurvrouw te gaan meten. Opnieuw verwondering: waar ze op de eerste dag een lengte van 62,7 centimeter noteerde was dat de volgende dag 64,5 centimeter. Een verschil van maar liefst 1,8 centimeter in 24 uur! Dat moet een meetfout geweest zijn dacht ze. De daaropvolgende dagen ging ze door met meten en bleef een constante 64,5 centimeter noteren. Tot ze na een aantal dagen opnieuw

verrast werd met een plotselinge groeispurt van bijna een centimeter binnen 24 uur. Wat was hier aan de hand?

Tot op dat moment was de algemene gedachte dat baby's iedere dag een stukje groeien: groeicurven waren altijd in een vloeiende lijn weergegeven. Baby's werden voor onderzoek één keer per week gemeten, de lengtes in een grafiek genoteerd en met elkaar verbonden in een vloeiende lijn. De antropologe besloot haar onderzoek uit te breiden en begon vervolgens 30 baby's dagelijks te meten, in de hoop haar eerdere observatie wetenschappelijk aan te kunnen tonen. Wat bleek? Hetzelfde fenomeen deed zich voor bij alle baby's. Na een aantal dagen variërend van twee tot 28 waarin geen groei plaatsvond, deed zich vervolgens een plotselinge 'groeidag' voor, waarbij in 24 uur een spurt van een halve tot ruim anderhalve

centimeter plaatsvond. Ouders werd bovendien gevraagd om het gedrag van hun baby bij te houden en er bleek inderdaad een duidelijk verband tussen de groeisput en de verandering in gedrag.

Lampl publiceerde de resultaten van haar onderzoek. Maar het artikel werd door de wetenschappelijke wereld allerm minst positief ontvangen. Ze werd genadeloos door haar eigen vakgenoten verguisd. Haar bevindingen werden als onmogelijk geacht, zoals vaker gebeurt bij wetenschappelijke inzichten die radicaal afwijken van de bestaande theorieën en modellen.

Cycliciteit

Hoe verwonderlijk de bevindingen van Lampl inderdaad mogen lijken, toch zijn de plotselinge groeisputten na een periode van 'stilstand' vanuit theosofisch perspectief goed te verklaren. 'Stilstand' tussen aanhalingstekens, omdat dit een zeer betrekkelijk begrip is zoals we zullen zien.

Om te begrijpen wat er plaatsvindt, beginnen we bij het universele principe van cycliciteit, een wetmatigheid die een centrale plaats inneemt om Lampl's waarnemingen te kunnen verklaren. Deze wet van cyclische beweging is zo fundamenteel, dat we hem tegenkomen in de tweede van de drie grondstellingen waar de Theosofie op is gebaseerd.⁽²⁾

In die tweede grondstelling wordt gesproken over het "onophoudelijk manifesteren en weer verdwijnen van universa" in de grenzenloosheid van het bestaan. Voor universa kun je alles wat maar bestaat invullen, en dat is letterlijk oneindig veel meer dan wat we in staat zijn waar te nemen. Van elektron tot Melkweg en daar voorbij, alles wat gemanifesteerd is 'verdwijnt' op een goed moment weer, trekt zich terug naar meer innerlijke gebieden om na een periode van rust weer te verschijnen op het uiterlijk gebied. Wat zich terugtrekt, dat *iets* wat in rust gaat en zich weer manifesteert, is het bewustzijnscentrum achter de uiterlijke vorm. De oneindige, onvergankelijke levensessentie van ieder wezen, ook wel de monade genoemd.

In de derde grondstelling wordt het element van groei aan deze cyclische beweging toegevoegd: "de pelgrimstocht van iedere ziel" (iedere monade) waarbij hij steeds meer van zijn innerlijke, oneindige vermogens tot uitdrukking brengt. Met andere woorden: het proces van evolutie, ofwel het 'uitwikkelen', het 'uitpakken' van wat latent al in de monade aanwezig is.

Die cyclische beweging is dus geen cirkelgang maar een spiraalsgewijze opgang van ontwikkeling waarbij alles weer relatief op hetzelfde punt terugkomt, maar dan op een

hoger niveau. Steeds weer een stapje verder ontwikkeld. Precies zoals je na een nacht slapen, de volgende dag de draad weer oppakt bij waar je de vorige dag gebleven was.

Onophoudelijke beweging

Maar hoe zit het met die dagen van 'stilstand' die Michelle Lampl observeerde, waarin er helemaal geen fysieke groei plaatsvond? Betekent een periode van uiterlijke inactiviteit ook dat er niets gebeurt? Zeker niet. Volgens de Oude Wijsheid bestaat er niet zoiets als absolute stilstand. Wat wij als stilstand ervaren, is slechts ons onvermogen om waar te nemen wat zich op meer innerlijke gebieden voltrekt. Het is de beperking van onze zintuiglijke waarneming, waardoor we cyclische beweging ervaren als een verschijnen en verdwijnen. Feitelijk vindt er alleen een verschuiving van activiteit van bewustzijn plaats, van het ene naar het andere gebied. Op meer innerlijke gebieden gaat de activiteit ongezien door.

Panta rhei, zoals de oude Grieken zeiden: alles is in beweging. Of zoals mevrouw Blavatsky in de proloog van *De Geheime Leer* stelt: beweging is de enige werkelijkheid.⁽³⁾ "Intra-Cosmische beweging," zegt ze erover, "is eeuwig en onophoudelijk; cosmische beweging (de zichtbare of waarneembare) is eindig en periodiek." Alleen vanuit de manifestatie gezien is er dus sprake van activiteit en inactiviteit, van beweging en stilstand.

Niets ontstaat uit het niets

Dit klinkt misschien nogal abstract filosofisch, maar als het een universeel principe betreft dan zou het overal van toepassing moeten zijn. Laten we daarom naar een aantal voorbeelden kijken waarbij uiterlijke veranderingen schijnbaar vanuit het niets optreden, maar bij nauwkeuriger onderzoek een gevolg blijken te zijn van iets dat slechts voor het uiterlijk oog verborgen was.

Neem het recente voorbeeld van de bestorming van het Capitool in Amerika. Een plotselinge gebeurtenis die van het ene op het andere moment ontaardde en de aanwezige beveiligers overrompelde. Een samenkomst van een bepaalde groep mensen die op enig moment een besluit nemen dat zichtbaar wordt als manifestatie. Maar deze actie volgde op weken, zo niet maanden of zelfs jaren van opgebouwde gedachtekracht, gevoed door misleidende informatie. Op mentaal gebied ging er een zeer actieve fase aan vooraf. Er werd in de gedachtesfeer met enige regelmaat een bepaald beeld gevoed, tot het moment dat er dusdanig veel voeding aan gegeven was, dat de opgebouwde gedachtekracht tot manifestatie kwam, en de

bestorming werd een feit.

Een ander voorbeeld betreft de ogenschijnlijk plotselinge gebeurtenissen die ons in ons leven overkomen, in andere woorden: de werking van karma in een individueel mens. Er is geen gebeurtenis in ons leven die losstaat van een eerder in gang gezette oorzaak, in dit of in een vorig leven. Al onze handelingen laten een blijvende indruk achter op het (onvergankelijke) bewustzijn. Volgens de wet van oorzaak en gevolg, of herstel van harmonie, zullen de gevolgen van die handelingen (zowel de 'positieve' als de 'negatieve') vroeg of laat hun uitwerking hebben. Bij iemand die een rustig voortkabbelend leven leidt, houden de verschillende opgebouwde krachten elkaar in evenwicht. Tot het moment waarop een bepaalde karakteristiek is uitgewerkt en de kracht van tegenovergestelde aard – die tot dan toe in evenwicht werd gehouden door de eerstgenoemde karakteristiek – zich plotseling aandient en tot manifestatie komt. En ziedaar het 'onvoorziene' ongeluk, of de plotselinge voorspoed die iemand overkomt. Zo kan het voorkomen dat na jarenlange ellende en 'pech', het leven iemand ineens toelacht.

Beide zijn voorbeelden van uiterlijke veranderingen die zich plotseling lijken voor te doen, omdat de achterliggende oorzaak voor het uiterlijk oog verborgen was. Een manifestatie die plaatsvindt op het moment waarop er voldoende innerlijke impuls is om tot uitdrukking te komen, en er een geschikte omgeving is waarin dat kan gebeuren. Zou dat niet ook gelden voor fysieke groei, voor de plotselinge groeistuipe die Lampl waarnam? Als absolute stilstand niet bestaat en elke verschijning een gevolg is van een achterliggende oorzaak, is er dan iets wat zich aan onze waarneming onttrekt en wat die groeistuipe veroorzaakt?

Uiterlijke verandering volgt op innerlijke impuls

Als we, terugkomend op cycliciteit, naar cyclische verandering in de natuur kijken, dan is dit zo'n algemeen voorkomend verschijnsel, dat je beter zou kunnen vragen of er iets is dat níét cyclisch verandert. Met het komen en gaan van de seizoenen verandert het plantenrijk mee. Iedere lente weer kunnen we genieten van de meest prachtige en geurende bloeiwijzen. Na een periode van verinnerlijking in de wintermaanden, ontwaakt het leven weer om tot manifestatie te komen. Een innerlijke drang die inherent aan leven is en die ontspringt aan de diepste essentie van ieder wezen. De drijvende kracht om steeds meer van de oneindige vermogens tot ontplooiing te brengen. Het is deze innerlijke impuls van het bewustzijn die voor de

uiterlijke verandering zorgt waardoor een wezen die zelf ontwikkelde eigenschappen manifesteert, die innerlijk rijp en krachtig genoeg zijn geworden.

Ook in het dierenrijk zijn er talloze voorbeelden te vinden van deze cyclische, innerlijke impuls. Zo ontwikkelen diersoorten zoals vissen, reptielen en vogels de meest prachtige kleuren in het voortplantingsseizoen om een partner aan te trekken. Mannetjeskikkers en -padden ontwikkelen speciale borsteltjes aan de binnenkant van hun poten om de vrouwtjes goed vast te kunnen houden tijdens de paring. En sommige vissoorten veranderen zelfs volledig van geslacht als het nodig is! Wanneer in een populatie van blauwkoplipvissen het mannetje vertrekt, verandert binnen tien dagen het oudste vrouwtje in een mannetje. Stuk voor stuk wonderbaarlijke fysieke veranderingen als je je bedenkt, dat het genetisch materiaal in de cellen, gedurende al die veranderingen exact hetzelfde is. Er wordt alleen een ander deel 'aangezet'. Afhankelijk van de specifieke eigenschappen die met een bepaalde ontwikkelingsfase gepaard gaan, worden vanuit het bewustzijn desbetreffende delen van het DNA geactiveerd. Een wetenschappelijk feit dat geheel het principe staft, dat de uiterlijke verandering wel van een innerlijke impuls moet komen.

Tot zover zouden we samenvattend de volgende conclusies kunnen trekken: groeistuipe komen niet uit het niets; ze zijn een gevolg van een achterliggende oorzaak en die oorzaak is de impuls vanuit het bewustzijn om een specifiek innerlijk aspect van ontplooiing lichamelijk actief te maken.

De natuurwet van cycliciteit waardoor ontplooiing van vermogens mogelijk is, is ook van toepassing op ieder mensenleven, waarbij we het reïncarnatie noemen. Bij iedere wedergeboorte komen deze vermogens volgens een bepaalde volgorde weer tot manifestatie. Dit is te herkennen aan de zogenaamde gevoelige perioden van kinderen waarin ze als een spons de informatie opnemen om een specifiek vermogen te ontplooien, zoals bepaalde sociale vaardigheden, taal of rekenen. Het is ook deze natuurwet waar de Rāja Yoga-schoolmethode van de Theosophical Society Point Loma, en later het onderwijssysteem van Montessori op gebaseerd zijn, waarbij kinderen – afgestemd op de cyclische ontwikkelingsfasen – precies die stimulans en hulpmiddelen aangeboden krijgen, die het betreffend innerlijk vermogen optimaal weer 'tot manifestatie' laten komen.

Levensgolven

Tot slot is er nog een cyclische beweging die meer licht kan werpen op het proces van groeistuipen. Een cyclische beweging die betrekking heeft op onze levende planeet aarde en die een veel grotere tijdsperiode betreft dan hiervoor genoemde voorbeelden. We zoomen daarom nog een keer uit naar het universele patroon, alvorens we weer terugkeren naar het menselijk lichaam.

In de geologie is het een bekend feit dat in bepaalde aardlagen een explosieve toename van het aantal fossielen van bepaalde groepen voorkomt. In plaats van een geleidelijke verandering en verspreiding van fossielen, zoals je zou verwachten volgens het darwinistische idee van geleidelijke transformatie, laten de fossiele archieven in de praktijk een plotselinge toename van levensvormen zien die weer even abrupt afneemt.

Een fenomeen dat in de Theosofie uitgelegd wordt met de leer van levensgolven: het cyclisch op aarde verschijnen en verdwijnen van hele groepen wezens, scharen van monaden van een bepaalde bewustzijnsklasse. Het mineralenrijk, maar ook het planten-, dieren- en mensenrijk vormen ieder zo'n levensgolf.

Deze verschillende natuurrijken staan niet los van de aarde, ze vormen tezamen de aarde. Je zou dan ook beter kunnen spreken over de natuurrijken in de aarde in plaats van op de aarde. Ieder natuurrijk vormt een wezenlijk onderdeel van de levende planeet, waarbij elk rijk een bepaalde karakteristiek vertegenwoordigt. De levensgolven zijn dan ook nauw verbonden met de verschillende ontwikkelingsfasen van de planeet.

Net als ieder ander wezen kent ook de aarde zijn perioden van activiteit en van rust. Iedere keer dat de aarde na obscuratie, na een fase van rust, weer tot activiteit komt, verschijnen de verschillende levensgolven weer op het toneel. Waarbij opnieuw elk rijk zijn specifieke functie vervult in een bepaalde ontwikkelingsfase.

Zo boven, zo beneden

Als we nu weer op het menselijk lichaam inzoomen, dan zouden we de analogie met de planeet aarde kunnen maken. Zoals de natuurrijken elk hun functie hebben binnen de planeet, hebben onze organen hun specifieke functie in ons lichaam. En zijn die organen niet opgebouwd uit miljoenen cellen, net zoals de natuurrijken uit miljoenen wezens bestaan? De miljarden cellen die ons lichaam samenstellen kunnen we dan vergelijken met de miljarden wezens die de levende aarde samenstellen. En net zoals de verschijning van een levensgolf een nieuwe groeifase

Bij elke halte komt er een levensgolf van wezens binnen.

van de planeet vormgeeft, zou je iedere groeistuip in het kind kunnen zien als de verschijning van een levensgolf van cellen, die op dat moment in de ontwikkelingsfase van het kind hun functie vervullen.

En ook de gedragsveranderingen die met de groeistuipen van het kind gepaard gaan, kunnen we bij de groeifasen van de aarde terugzien. Gedrag dat zich bijvoorbeeld uit in klimatologische veranderingen, verschuiving van het magnetische veld, en het opkomen en verzinken van continenten. Van het laatstgenoemde getuigen de vele zondvloedverhalen uit de verschillende wereldreligies, verhalen die het einde – en dus tevens het begin – van een specifieke levensfase van de mensheid en dus planeet symboliseren.

Groeien en opgroeien

Een groeiend lichaam heeft voeding nodig en het is natuurlijk zaak het opgroeiende kind van voldoende en de juiste voeding te voorzien. Maar het inzicht dat uiterlijke groei op innerlijke ontwikkeling volgt, werpt een heel ander licht op opvoeding. Niet de tijdelijke uiterlijke, maar blijvende innerlijke mens staat dan centraal; de ontplooiing van het karakter dat zich cyclisch van leven tot leven in een nieuw lichaam tot uitdrukking brengt. Vandaar dat Katherine Tingley, de derde leider van de Theosophical Society Point Loma in haar Rāja Yoga-opvoeding zo de nadruk legde op de innerlijke ontwikkeling van het kind. Wanneer die ontwikkeling in harmonie plaatsvindt, met de juiste aandacht voor lichaam, denkvermogen, hart en ziel zoals ze zelf zei, dan volgt die uiterlijke natuur op even harmonieuze wijze. In haar boek *The Voice of the Soul* spreekt Tingley haar diepe wens uit dat ouders het belang zouden beseffen van de aandacht die nodig is voor de innerlijke mens.

Als we de helft van de hoeveelheid tijd waarin we in gedachten bezig zijn met onze materiële wensen en behoeften, zouden besteden aan denken over onze toekomst vanuit het standpunt van onszelf als zielen – in essentie goddelijk – dan zouden we ons in diezelfde mate bevrijd hebben van een groot deel van de beproevingen en moeilijkheden waar we mee te maken hebben [...] Een kind zou dan in even grote mate gevoed worden met geestelijk voedsel en geestelijke zorg, als met materieel voedsel en uiterlijke zorg.⁽⁴⁾

Deze gedachte is recentelijk nog bevestigd door wetenschappelijk onderzoek van de Radboud Universiteit Nijmegen, waarbij de ontwikkeling van het babybrein werd onderzocht. Een van de conclusies was dat liefde een cruciale rol speelt bij de ontwikkeling van het babybrein. Een van de onderzoekers stelde zelfs dat elke intellectuele oefening met als doel hersenontwikkeling te stimuleren, geen zin heeft zonder het geven van liefdevolle aandacht. Die liefdevolle aandacht, in de ruimste zin van het woord, is het spirituele voedsel waar Tingley over spreekt. Bovenpersoonlijke, onvoorwaardelijke liefde is de hoofdkarakteristiek van de innerlijke mens, die onvergankelijke kern die bij iedere nieuwe geboorte weer een nieuw lichaam opbouwt. Die innerlijke mens gaat opnieuw de samenwerking aan met die miljarden cellen die op basis van resonantie aangetrokken worden. Wanneer de innerlijke mens door zijn medemensen, door zijn omgeving gestimuleerd wordt om deze harmonieuze karakteristiek weer tot uitdrukking te laten komen, zal het uiterlijk lichaam op basis van die resonantie volgen.

Omring een kind daarom met onzelfzuchtige liefde en stimuleer onzelfzuchtigheid. Laat het de eenheid van al het leven zien en de onlosmakelijke verbondenheid van alles wat daar zijn plaats in heeft. Zodoende ontwikkelt het de bewustzijnskwaliteiten die behoren tot het innerlijke, blijvende deel van de mens, dat nooit verloren gaat. Dat deel dat cyclisch terugkeert, telkens weer een sprongetje hoger, een stukje wijzer. En het lichaam, dat volgt vanzelf.

Referenties

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Michelle_Lampl#Saltation_and_Stasis_Processes_in_Human_Growth
2. Zie: *Lucifer, de Lichtbrenger*, jaargang 42, oktober 2020, nummer 5, tevens het Symposiumnummer 'De Geheime Leer, De Theorie van Alles'.
3. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*, 2 delen Theosophical University Press, Den Haag 1988, deel 1, blz. 33 (blz 3 orig. Engelse pag.).
4. K. Tingley, *The Voice of the Soul* (hoofdstuk 'De spirituele erfenis van een kind'), blz. 6. Engelse uitgave. De oorspronkelijke Engelse uitgave is te downloaden van de website blavatskyhouse.org.

Uw Vragen

Atlantis en de Rāmāyaṇa

Atlantis lag in de Atlantische Oceaan, maar overblijfselen zoals Sri Lanka en Madagaskar liggen in de Indische Oceaan. Hoe zit dat?

Antwoord

Het centrale land van de grote Vierde Cyclus, dat we nu 'Atlantis' noemen, lag in dat deel van de aarde dat nu de Atlantische Oceaan is. Dat wil echter niet zeggen dat er op andere delen van het aardoppervlak geen landen waren. Vergeet niet dat de periode van het bestaan van Atlantis miljoenen jaren heeft geduurd en dat in die grote cyclus er vele beschavingen zijn geweest die werden geboren, hun hoogtepunt hadden en stierven.

De mensheid leeft nu in de grote Vijfde Cyclus, de vijfde grote ontwikkelingsfase van de mensheid. In de theosofische literatuur worden deze cycli 'Wortel-Rassen' genoemd: klassen in de levensschool van ons mensen, die meerdere miljoenen jaren duren. Als we op de korte termijn kijken, in de afgelopen eeuwen, zien we dat onze beschaving wordt gedomineerd door Europa en Amerika. Engels is bijvoorbeeld de internationale voertaal over vrijwel de gehele wereld, ook voor mensen die deze taal niet als moedertaal spreken. Dat wil echter niet zeggen dat er buiten Europa en Amerika geen beschavingen zijn.

Vraag

Hoe is het te verklaren dat de vorst Rāvana uit het epos de Rāmāyaṇa in

de Atlantische tijd aan zoveel krachten gekomen is. Zou dat door zwarte magie gekomen zijn?

Antwoord

De Rāmāyaṇa, het grote epos uit India, geeft een mythische en symbolische voorstelling van hoe het oude Atlantis overging in onze huidige grote cyclus. Mensen hadden in die verre tijden – althans sommigen van hen – vermogens die wij thans niet meer hebben. Een vermogen of een kracht is nooit goed of kwaad *per se*; het is het motief waarmee je die kracht aanwendt die bepaalt of die goed of slecht is. Rāma, de held uit het grote epos de Rāmāyaṇa, had krachten en vermogens die wij nu niet meer hebben, maar Rāma gebruikte ze onzelfzuchtig. Rāvana gebruikte ze zelfzuchtig. Dat is het grote verschil.

Vraag

Is het mogelijk dat tijdens de perioden die de Rāmāyaṇa en Mahābhārata beschrijven, pijlen en bogen door het chanten van spreuken als kernwapens zijn gebruikt? Hiermee konden de gebruikers vuurregens laten neerkomen en andere bijzondere dingen doen ontstaan en veel doden maken.

Antwoord

Er zullen ongetwijfeld machtige wapens ontwikkeld zijn in de tijd van de grote epen. De zelfzuchtige begeerten van de mensen, althans in bepaalde tijdperken van deze grote cyclus, waren nog sterker dan nu, met alle trieste gevolgen van dien. Het zullen wel andersoortige wapens zijn geweest dan wij nu kennen, omdat de mens andere vermogens had. De uitdagingen uit die tijd hebben wij

overwonnen. We zijn in ons bewustzijn verder gegroeid en hebben althans iets meer controle over onze begeerten, hoewel we nog een lange weg te gaan hebben.

We geloven echter niet dat er in die tijd kernwapens waren. De vraag doet zich zelfs voor of, toen de stoffelijke evolutie van de Aarde nog niet voltooid was, er überhaupt radioactieve materialen waren, die nodig zijn voor deze vreselijke wapens. Radioactiviteit is een teken dat de materie uiteenvalt en dat we dus op de stijgende boog zitten, richting etherischer vormen.

Vraag

Zou het mogelijk zijn dat in het Treta-tijdperk van de Hindu's machtige mensen aan de kant van Rāma vochten tegen de machtige demon Rāvana?

Antwoord

Dat is een vraag die niet gemakkelijk te beantwoorden is, omdat de wetenschappers nu zulke vastomlijnde meningen over mensen en (mens)apen hebben die strijdig zijn met wat de Theosofie erover onderwijst. Allereerst is het zeker niet zo dat wij mensen ons uit een aapachtige getransformeerd hebben. De mens is de stamvader van alle (zoog)dieren. Deze dieren zijn afsplitsingen, vertakkingen van de menselijke, de oorspronkelijke stam. Dat wil zeggen dat als je verder in de tijd teruggaat, de dieren meer op mensen leken dan ze dat nu doen, omdat ze toen nog dichter bij hun stamvader stonden. Dit feit herkennen we nu nog in de embryonale ontwikkeling van dieren. Die komt tot een bepaald punt behoorlijk overeen met die van de mens. Na hun

ontstaan hebben de diergroepen zich in een bepaalde richting gespecialiseerd, soms heel erg gespecialiseerd. Denk aan vleermuizen, die ‘de lucht zijn ingegaan’, of dolfijnen die zich geheel en al aan het water hebben aangepast. Daarbij moet je goed voor ogen houden dat mensen in die ver vervlogen tijdperken er geheel anders uitzagen dan wij nu en nog niet over zelfbewustzijn of denken beschikten. Dit was ver voor het Treta-tijdperk, waarover de vraagsteller spreekt. We spreken over een tijd van honderden miljoenen jaren geleden, tijdens het eerste en tweede Wortel-Ras en het begin van het derde Wortel-Ras, zoals dat in de Theosofie genoemd wordt. Dat zijn lang vervlogen evolutietijdperken, klassen in de levensschool, waardoor we gegaan zijn. Als we over de mens als stamvader van de zoogdieren spreken, dan moet je zeker niet denken aan de mens zoals hij nu is. We spreken dan over een onzelfbewust wezen, dat voortdurend in een dagdroomachtig bewustzijn verkeert. Zijn voertuig – zijn lichaam – lijkt in bijna geen enkel opzicht op het huidige. Hij had een puddingachtig, geleiachtig, veel meer etherisch lichaam dan nu, dat bovendien, gemeten naar onze huidige maatstaven, zeer groot was. Vitale ‘cellen’ die van dit lichaam vielen, ontwikkelden zich in de lange evolutie tot de dieren.

De apen en mensapen nemen in dit proces een zeer bijzondere plaats in, omdat zij zijn voortgekomen uit gemeenschap van dierlijke en menselijke wezens. In aanleg menselijke wezens verschilden toen nog maar heel weinig met de toenmalige dierlijke wezens, die ook heel anders waren dan de huidige. Uit een eerste vermenging van de nog onzelfbewuste mens en dieren ontstonden de apen. In een veel later evolutiestadium, tijdens het vierde Wortel-Ras, toen de mens al het

denken had ontwikkeld, werd deze ‘zonde van de verstandeloze’ – dat wil zeggen, zij die het denkvermogen nog niet hadden geactiveerd –, zoals *De Geheime Leer* het noemt, herhaald. In de aldus gevormde lichamen incarneerden half-menselijk, half-dierlijke ego’s. Zij werden de mensapen. Let wel: mens en mensaap verschilden in die tijd van de mensen en mensapen nu.

Nu doet zich iets interessants voor als je een embryo-mensaap of een baby-mensaap vergelijkt met een volwassen en oude soortgenoot. Hoe jonger hij is, des te meer hij op de mens lijkt. Hoe ouder hij wordt, des te meer hij zich feitelijk verwijdt van de mens en steeds aapachtiger, dierlijker wordt. Dit is een herhaling van het grote evolutieproces. De apen en mensapen hebben zich steeds meer verwijderd van hun oorspronkelijke stam, de mens.

Nu moet je een wezen nooit kwalificeren op basis van zijn lichaam. Wij zijn mensen omdat we menselijk bewustzijn oftewel denkbewustzijn hebben; apen zijn apen omdat ze apenbewustzijn hebben en geen denkbewustzijn. Maar hoe dichter ze bij de mens staan, des te meer ze die mens imiteren. En mensapen met name hebben in hun geboorteprocess heel dicht bij de mens gestaan, zodat ze mensachtige trekken hadden. Ook uiterlijk moeten de mensapen in dat verre verleden er anders uitgezien hebben, zoals ook in *De Geheime Leer* wordt verteld.

Welnu, het lijkt wellicht ongeloofwaardig, maar in de Atlantische tijden, miljoenen jaren geleden, waren er inderdaad mensapen die konden praten, legers vormden en vochten, zoals in het grote epos de Rāmāyaṇa verteld wordt. Het waren de verst ontwikkelde

Jonge mensapen laten nog iets zien van hun tweevoudige oorsprong: dat ze én een menselijke én een dierlijke voorouder hebben. Naarmate ze ouder worden, wordt het dierlijke element dominant.

mensapen die hiertoe in staat waren. Ze imiteerden de mensen, hun 'halfbroers', precies zoals chimpansees ook nu nog, zij het op een veel lager niveau, mensen graag nadoen. De meeste van de mensapen zijn in de lange geschiedenis van onze planeet uitgestorven en de huidige mensapen, nageslacht van de minst ontwikkelde mensapen uit de tijd van Atlantis, hebben deze vermogens niet. Ze zijn steeds minder menselijk en meer dierlijk geworden, hoewel ze van alle zoogdieren nog steeds het dichtst bij de mens staan.

Voor meer informatie en uitleg over dit onderwerp: zie het boek *De Mens in de Evolutie* van G. de Purucker, Stichting I.S.I.S., Den Haag 1985.

Hoe werkelijk zijn dromen?

Is er tijdens je slaap en je dromen een uitwisseling met degene die je in je droom waarneemt?

Antwoord

Allereerst pakken we de vraag op: wat is slaap, wat zijn dromen? Slaap is een periode van rust, tot stand gebracht doordat ons bewustzijn zich terugtrekt in minder stoffelijke gebieden. In onze slaap kunnen we perioden van volkomen bewusteloosheid meemaken, en daarnaast kunnen we dromen. Op bijzondere uitzonderingen na, zijn alle processen gedurende onze slaap ongestuurd, 'mechanisch verlopend', omdat we ons zelfbewuste denkvermogen verliezen bij het in slaap vallen. Er zijn vele soorten dromen, variërend van fysieke beelden na een te zware maaltijd, tot vrij lucide en voorspellende dromen, zij het dat die laatste zeer zeldzaam zijn.⁽¹⁾ Tijdens onze dromen nemen we geen objectieve wereld waar,

geen dingen 'buiten ons', ook al lijkt alles reëel zolang we dromen. Nee, meestal creëren we alle droombeelden vanuit onszelf, opgebouwd uit flarden van onze herinnering. Het zijn projecties die alleen wij als werkelijk ervaren. Hebben we een dag gehad waarin we beheerst en toegewijd bezig waren met onze taken en een avond waarin we ons richtten op idealen, dan zullen onze dromen dienovereenkomstig vredig en versterkend zijn. Als we een dag vol zorgen, angsten of ondoordachte acties achter de rug hebben, dan hebben we wellicht zeer onrustige dromen, waaruit we doodop wakker worden.

Mochten we dus in een droom schijnbaar met iemand praten of samenwerken, dan is dat volledig onze projectie, onze invulling, vanuit onze ervaringen. Het antwoord op de vraag is dus: nee, we hebben geen communicatie met degenen die in onze dromen figureren. Toch kán in beginsel de persoon waarover iemand droomt daar iets van merken (en daardoor misschien even denken aan de dromende persoon), maar uitsluitend als hij wakker is en als zijn denken op dat moment *precies dezelfde karakteristiek* heeft als de toestand van de dromer. Is dat niet zo, dan gaat het 100% langs de wakkere persoon heen. Dit soort contacten komt vaker voor onder mensen die een zeer nauwe band met elkaar hebben.

Ten laatste nog een belangrijk aspect: in onze slaap kunnen we, als ons bewustzijn ervoor open staat, beelden opvangen van de activiteiten van onze hogere menselijke ziel, de onsterfelijke Leraar in ons. Dus, een invloed van *binnen*. Dat kan onder andere gaan om een waarschuwing (ten bate van onszelf of van een ander die we kennen) of een *ware* voorspelling. Helaas raken dergelijke beelden bij ons ontwaken meestal vermengd met ons op uiterlijkheden gerichte denken, waardoor ze min of

meer vervormd worden.⁽¹⁾

Terug naar de vraag: als de dromer (zender) en de gedroomde persoon (ontvanger) precies op één golflengte zitten, kan de eerste een indruk achterlaten bij de laatste. Maar dat is geen gesprek, geen communicatie in de gebruikelijke betekenis van het woord.

Referentie

1. H.P. Blavatsky, 'Transactions of the Blavatsky Lodge'. Opgenomen in *H.P. Blavatsky Collected Writings*. 15 delen, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1990, deel 10, blz. 246-264.

Kunnen dieren leren denken?

Er is verschil tussen mens en dier. De mens kan reflecteren en een dier niet. Maar eerder waren wij mensen dieren, dus je kan zeggen dat reflecteren aan te leren valt?

Antwoord

Zeker, alles valt te leren. Elk wezen is een monade, ofwel in essentie grenzenloos bewustzijn. Het verschil tussen wezens heeft te maken met de mate waarin ze dat essentiële bewustzijn tot werkzame kracht in hun leven hebben gemaakt. Mensen hebben het denkbewustzijn ontwikkeld of uitgewikkeld. Of liever gezegd: we zijn bezig het denkbewustzijn uit te wikkelen, want we zijn eigenlijk nog maar beginnende denkers. Omdat we hebben leren denken, hebben we ook zelfbewustzijn. Dat wil zeggen dat het bewustzijn op zichzelf gericht kan worden. We zijn ons ervan bewust dat we een ego zijn. We kunnen daarom over onszelf nadenken. We kunnen in de mentale spiegel kijken. Denkvermogen is precies dat vermogen dat ons van de dieren onderscheidt.

Nu zijn dieren in essentie even grenzenloos als wij. Zij hebben ook alle vermogens. Eens zullen zij daarom ook het denken uit zichzelf opdiepen en ontwikkelen. Vanaf dat moment echter zullen ze geen dieren meer zijn maar mensen. Want 'mens' betekent denker. Vergelijk het met een rups en een vlinder. Een vlinder kan vliegen en een rups niet. Heeft een rups het vermogen tot vliegen. Zeker, zij het dat het latent is. Het slaapt nog. Pas als een rups zich getransformeerd heeft tot een vlinder is dat vermogen actief. Alleen is de vlinder dan geen rups meer.

De rol van ons intellect

Intellect staat bij de drie hogere bewustzijnsbeginselen van de menselijk constitutie. Toch is intellect de oorzaak van een hoop problemen in de wereld, omdat er weinig compassie is naar de medemens. Ik zou kunnen zeggen dat het intellect een kwaad is. Hoe moet ik dat zien?

Antwoord

Uw vraag is zeer begrijpelijk. Inderdaad lijkt het, oppervlakkig beschouwd, dat het intellect voor veel ellende en leed zorgt. Bij diepgaandere analyse blijkt echter dat het niet het intellect is dat voor problemen zorgt, maar de begeerte. In feite geeft u dat zelf al aan, door te stellen dat er zo weinig compassie is. Het intellect is op zich een nuttig vermogen. Het is het vermogen zaken te analyseren, te ontleden, te categoriseren. Ik zou bijvoorbeeld zonder mijn intellect nooit een begrijpelijk antwoord op uw vraag kunnen geven. Ik zou geen juiste volgorde in de gedachten kunnen brengen, mijn zinnen zouden grammaticaal niet kloppen en onbe-

grijpelijk zijn.

Het intellect wordt tot de bovenpersoonlijke denkaspecten gerekend, omdat een pure intellectueel zichzelf vergeet en zich alleen verdiept in het onderwerp dat hem intellectueel bezighoudt. Het is het beeld van de verstrooide professor die in het laboratorium zit, of geconcentreerd wiskundige sommen probeert op te lossen, en niet in de gaten heeft dat hij twee verschillende schoenen aanheeft en dat de lunchtijd al uren verstreken is. Hij is zichzelf vergeten. Het intellect is echter geenszins het hoogste of wijste aspect van ons denken. Het heeft zijn beperkingen. Het heeft geen overzicht. Het verliest zich in details. Het ziet de grote verbanden niet. Inzicht of begrip – het buddhische denkaspect – heeft dat wel. Zo kun je scheikundige of natuurkundige sommen maken omdat je met je intellect de formules goed toepast, terwijl je feitelijk niet begrijpt wat zich afspeelt. Boven het inzicht is er nog een grootser aspect, dat we de eenheidsbeleving noemen. Hoe komt het nu dat het intellect zo vaak voor zoveel leed zorgt? Omdat het in onze huidige tijd heel vaak in combinatie met begeerte wordt gebruikt. Nu is begeerte op zich ook niet kwaad – het is een neutrale kracht – maar ze wordt veelal met een zelfzuchtig doel aangewend. Daar zit hem de kneep! Om een voor de hand liggend voorbeeld te geven: de ontdekking van de krachten die in het atoom besloten liggen, is op zich niet kwaad. Kennis is neutraal. Het uit zelfzuchtige beweegredenen vervaardigen van atoombommen, wat de wereld een stuk onveiliger heeft gemaakt, is dan ook niet toe te schrijven aan die kennis per se, maar aan zelfzuchtige motieven van mensen die macht of invloed wilden. Ander voorbeeld: het bedenken en uitrollen van het internet is een prachtig staaltje van intellectueel vernuft en

biedt de mensheid vele voordelen. We kunnen in onze studeerkamer boeken van universiteitsbibliotheken van heel de wereld raadplegen. We kunnen met elkaar over grote afstanden communiceren en films uitwisselen. Er zijn natuurlijk ook een heleboel kwalijke toepassingen van het internet. Ik zal die niet noemen, maar iedereen die de krant leest, kan er wel een paar bedenken. Zijn die kwalijke toepassingen te wijten aan de intellectuele prestaties op zich? Nee, ze hebben te maken met een zelfzuchtige mentaliteit, voortgekomen uit begeerte.

Dit is ook precies de reden dat in de oude Mysteriescholen niet aan iedereen bepaalde kennis werd meegedeeld. Zolang je weet dat de overheersende mentaliteit zelfzuchtig is, is bij het verstrekken van informatie terughoudendheid vereist.

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters,
Rob Goor, Erwin Bomas, Bouke van
den Noort

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactie: J. de Jong-van Wijk,
T: 06-44424848 (b.g.g. 070-3461545)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het
recht voor om ingekomen stukken te
selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder
gewenst tijdstip ingaan, gelden voor
het hele kalenderjaar en worden
automatisch verlengd, indien ze niet
voor 1 december van het lopende
abonnementsjaar schriftelijk zijn
opgezegd. Dit is niet van toepassing op
cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijs:
€ 26,50 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruijterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.blavatskyhouse.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het
contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt
in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch,
door fotokopieën, opnamen of enige
andere manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor
International Study-centre for
Independent Search for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het
vormen van een kern van Universele
Broederschap, door het bestuderen
en verspreiden van kennis over de
geestelijke achtergrond van mens en
kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen,
lezingen, ondersteuning bij waarheids-
onderzoek, het uitgeven, verkopen en
uitlenen van boeken en tijdschriften,
en het stimuleren van de praktische
toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie
boven-religieus en boven-politiek,
en ontvangt geen overheidssubsidie.
Alle werkzaamheden van Stichting
I.S.I.S. worden verricht op basis van
vrijwilligheid. De organisatie kent geen
betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk
voor enigerlei verklaring of mening, die
in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij
dit uitdrukkelijk wordt vermeld.

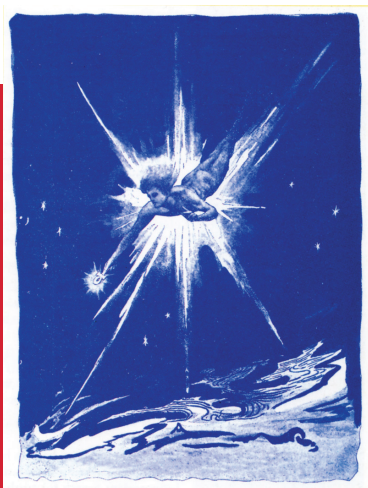

Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut
beogende instelling, ANBI nummer:
50872. Zie voor de mogelijkheid om de
stichting financieel te steunen:
www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belastend door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfacten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)